

Ondersteunend Centrum
van het agentschap voor
Natuur en Bos

jaarverslag 2011

jaarverslag 2011

Begin 2011 beslisten we om ons werkingsjaar in het teken te stellen van de uitbouw van ons expertisecentrum in bos- en natuureconomie. Met 'Op weg naar een klantgericht expertisecentrum?' vatten we het jaardoel sloganesk op. Het vraagteken was er voorzichtigheidshalve bijgeplaatst; de complexiteit van de organisatie leerde ons immers voorzichtig te zijn in de timing van onze ambities. Tegelijkertijd had het vraagteken ook een prikkelende en wat uitdagende rol. We kunnen wel stellen dat dit gewerkt heeft.

Ten eerste werd er verder gebouwd aan de structuur van de organisatie om bovenstaand doel mee te faciliteren. Dit is een dubbele beweging geworden. Enerzijds schuiven we het 'oude' OC-ANB en het 'vroegere' Inverde nauwer in elkaar met één organisatienaam en profiel tot doel. Hetzelfde doen we met de functieprofielen van de lesgevers en de inhoudelijk medewerkers die kennisdelen als centrale werkmethode naar voor schuiven. In een tweede beweging - die zich situeert binnen de dynamiek van het Agentschap zelf - willen we de organisatie nog meer dan vroeger integreren in de werking van het ANB zonder daarbij onze troeven naar de markt uit het oog te verliezen.

Ondertussen werd een ambitieus project opgestart dat de organisatiegrenzen zal overschrijden: KOBE. Dit project moet helpen om de vraagstukken in de economische poot van het duurzaam bos-, groen- en natuurbeheer meer onder de aandacht te brengen. Momenteel starten we het project met de thema's hout en biomassa. De projectstructuur laat toe dat zowel medewerkers van het ANB als van het OC-ANB/Inverde initiatief kunnen nemen zodat de medewerkers met de best aansluitende competenties aan de diverse kennisprojecten kunnen werken. Maar de structuur gaat verder. In alle projecten waar OC-ANB zijn schouders ondersteekt, moeten de doelgroepen mee kunnen participeren. De mogelijkheden in het KOBE-project zijn legio en de door de sector druk bijgewoonde klankbordgroep is hier een emanatie van. De resultaten van het KOBE-project zullen voor de markt ontsloten worden via het nieuwe kenniscentrum Inverde.

Daarnaast wordt de rapportering rond de economisch sterkste activiteit - de houtverkoop - verder geprofessionaliseerd. Daarbij kijken we uit naar een betere participatie van de private markt via de bosgroepen maar ook de bosexploitanten en de houtindustrie. Als innovator is OC-ANB ook actief op thematieken die momenteel nog een lagere economische dynamiek hebben en zich situeren op niveau van de kostenbesparing. Het project Graskracht bijvoorbeeld toont meteen aan hoe we overheid, onderwijs en private markt via kennisdelingsprojecten samen krijgen in het innovatieve verhaal van grasvergisting.

En dat innovatie kan werken, blijkt uit onze vastgoeddossiers. In 2010 vonden we de goede aanpak om gebouwen in onze domeinen in te schakelen in het gastheerschapdoel van het ANB. Door op een goede manier samen te werken met de private markt worden oude kostenposten bovendien een opbrengstverhaal. Opbrengsten die opnieuw kunnen geïnvesteerd worden in het rationeler beheer van de natuur.

Ten slotte slaagt de organisatie erin om haar dienstverlening van voor de fusie op een voldoende hoog peil te houden of zelfs nog te versterken. In het jaarverslag kan u lezen dat de certificering van bossen opnieuw succesvol verliep, de diverse opleidingsdomeinen goed gevuld werden, een record aantal (Europese) projecten werd ingediend, de atelierwerking rond het bosmuseum verder gedragen werd enz.

De hoge kwaliteitsresultaten in dit jaarverslag tonen aan dat de toename van activiteiten gelukkig niet knaagt aan onze kwaliteitswerking en de bijhorende klantentevredenheid. In 2012 willen we er als expertisecentrum in natuur- en boseconomie helemaal staan.

Tom Embo
Algemeen Directeur

Inhoud

Voorwoord	3
1. Organisatie	7
1.1. Organisatiestructuur	7
1.1.1. Bestuursorganen	7
1.2. Team OC-ANB	9
1.3. Organisatiedoelstellingen	10
1.3.1. Missie en visie	10
1.3.2. Strategische en operationele doelstellingen	10
1.3.3. Strategische projecten	10
2. Strategische doelstelling 1: Het OC-ANB is het Vlaams expertisecentrum in natuur- en boseconomie	11
2.1. Inleiding	11
2.2. Houtverkoop	11
2.2.1. De houtverkoop in 2011	11
2.2.2. Interne organisatie	12
2.2.3. Expertisedeling	12
2.3. Boscertificering	12
2.3.1. Beheer van het FSC-groepscertificaat	12
2.3.2. Verkocht FSC-Hout	13
2.3.3. Leden van het FSC-groepscertificaat	14
2.4. Biomassa	14
2.4.1. Vergisting van grasmaaisel	14
2.4.2. Verwerking van houtige biomassa	15
2.4.3. Verkoop van biomassa	16
2.5. Gebruiksovereenkomsten	16
2.6. Valorisatie van gebouwen en locaties	17
2.6.1. Tijdelijke verhuur	17
2.7. Vastgoed-concessies	19
2.7.1. Opening concessies 2010	19
2.7.2. Een greep uit de vastgoedprojecten van 2011	19
2.8. Investeringsprojecten	20
2.9. Verkoop van publicaties	21
3. Strategische doelstelling 2: Het OC-ANB blijft via de opleidingsorganisatie Inverde Vlaamse marktleider in vorming over het beheer van bossen, natuur en de groene ruimte	22
3.1. Inleiding	22
3.2. Cijfermateriaal	22
3.3. Vorming voor het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)	23
3.3.1. Cijfers	23
3.3.2. Collectieve trajecten	23
3.3.3. Individuele vormingen in bos-, groen- en natuurthema's	23
3.3.4. Administratie, communicatie en budgetopvolging	24
3.4. Open aanbod	25
3.4.1. Brochure breed publiek	25
3.4.2. Bosbouwbekwaamheid	26
3.4.3. Boomverzorging	26
3.4.4. Bosgroepen	27
3.4.5. Centrum Voor Natuur- en milieueducatie vzw	28
3.4.6. Natuurgroepering Zoniënwoud vzw	28
3.4.7. Erkeningsregeling	29
3.4.8. Openbare besturen	29
3.4.9. Studiedagen en activiteiten	29
3.5. Contractopleidingen	31
3.5.1. Lokale besturen en openbare instellingen (behalve het ANB)	31
3.5.2. Natuur- en bosverenigingen	31
3.5.3. Sociale economiebedrijven	31
3.5.4. Onderwijsinstellingen	31
3.5.5. Sociaal-culturele organisaties	31
3.5.6. Regionale landschappen	31
3.5.7. Bosgroepen	31
3.5.8. Andere	32

3.6. Opleiding via projecten	32
3.6.1. Project Graskracht	32
3.6.2. Project MIP	32
3.6.3. Harmonisch park- en groenbeheer (HPG)	33
3.7. Bosmuseum Jan van Ruusbroec	33
3.7.1. Bezoekersaantallen	33
3.7.2. Natuurateliers en leerpaden	33
3.7.3. Tijdelijke tentoonstellingen	34
3.7.4. Zondagen van het museum	34
3.7.5. Film in het bos	34
4. Strategische doelstelling 3: Het OC-ANB verstrekt diensten aan het ANB en zijn partners om projecten binnen de missie van het ANB vorm te geven	35
4.1. Strategische projecten	35
4.1.1. Expertisecentrum houtverkoop / KOBE	35
4.1.2. Veiligheid	35
4.1.3. Kosten efficiëntie	36
4.1.4. Inverdevent	36
4.1.5. Groen in de Stad	37
4.2. (Subsidie)projecten van het OC-ANB	40
4.2.1. Overzicht ingediende projecten	40
4.2.2. Harmonisch park- en groenbeheer (HPG)	41
4.2.3. Graskracht	42
4.2.4. MIP: "Limburgs groen voor een groene economie"	42
4.2.5. Europees certificaat voor kettingsaaggebruikers- European Chainsaw Certificate	43
4.2.6. PLE-Baum	43
4.2.7. VOLARE	44
4.2.8. Groenbeheer in de sociale economie (SE)	44
4.3. Ondersteuning bij projecten van het ANB en partners	44
4.3.1. Ondersteuning ANB bij indienen van projecten	44
4.3.2. Ondersteuning van het ANB op het vlak van veiligheid en preventie	45
4.3.3. Ondersteuning van het ANB op het vlak van beheer en opstart van databanken	45
4.3.4. Ondersteuning van het ANB op het vlak van communicatie	45
4.3.5. Provinciale Visserijcommissie Vlaams-Brabant	46
4.3.6. Parkbos Gent	46
5. Organisatie-ondersteunende activiteiten	47
5.1. Personeel	47
5.1.1. Personeelsbezetting	47
5.1.2. Interne vorming	47
5.2. Financiën	47
5.3. Communicatie	48
5.4. Kwaliteitswerking	48
5.4.1. In de gehele organisatie	48
5.4.2. Klachtendatabank	48
5.4.3. Audit	48
5.4.4. Inverde: uitreiken van deelnemerscertificaten	48
5.4.5. Inverde: evaluatie interne lesgevers	49
5.4.6. Inverde: kwaliteitslabel	49
6. Bijlagen	50
Bijlage 1 Statistieken uit evaluaties van cursussen	50
• Permanente vorming voor het ANB	50
• Open aanbod	50
• Inverdevent: tevredenheid over de studiedagen	52
Bijlage 2 Interne vorming	54
Bijlage 3 Klachtenprocedure	58
• Doel van de procedure	58
• Werkwijze	58

1. Organisatie

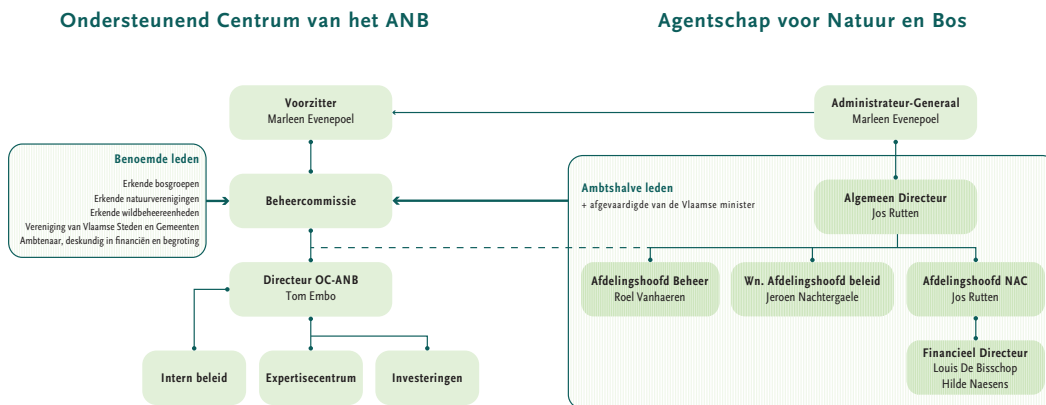
1.1. Organisatiestructuur

1.1.1. Bestuursorganen

Het Ondersteunend Centrum van het Agentschap voor Natuur en Bos (OC-ANB), met eigen rechtspersoonlijkheid, heeft als opdracht om de doelstellingen van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) mee te realiseren. Het OC-ANB flankiert het ANB door haar specifieke structuur en werking; verankerd in het ANB (zie hieronder).

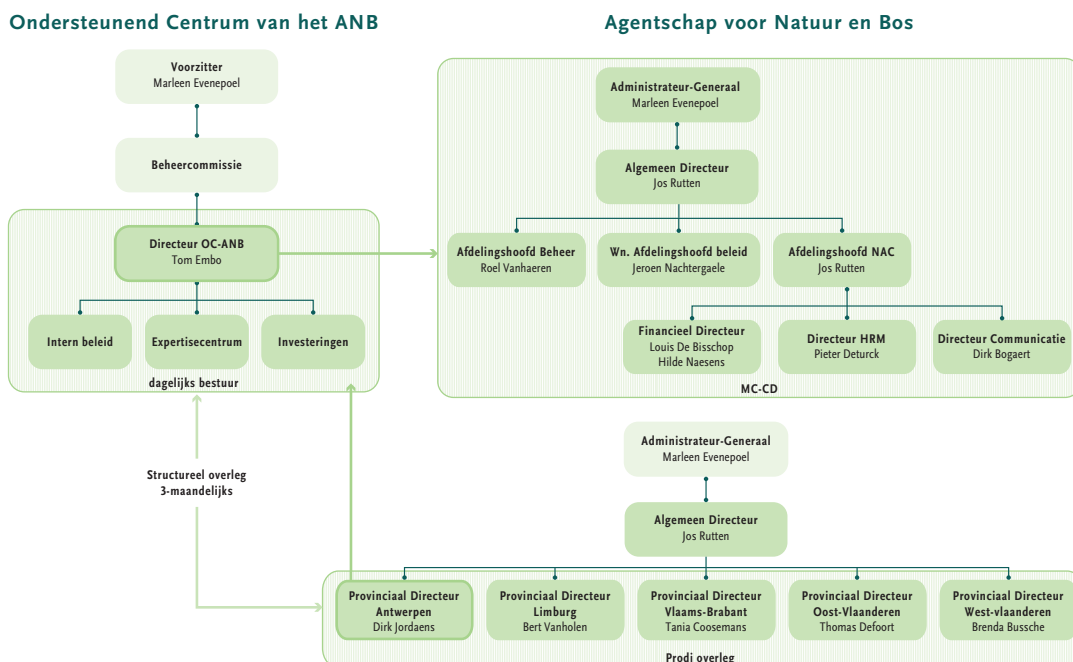
VERANKERING ANB EN OC-ANB

Hiërarchische structuur

Het voorzitterschap van de beheercommissie wordt opgenomen door de administrateur-generaal van het ANB. Daarnaast maakt de directie van het OC-ANB deel uit van het managementcomité (MC) van het ANB (DR en MC CD). Dit moet een goede afstemming van de werking van het OC-ANB op de ambities van het ANB garanderen. Daarnaast wordt ook op regelmatige basis overleg georganiseerd met de provinciale directeurs van het ANB.

Structureel overleg

❖ Beheercommissie

Via de beheercommissie, waarin ook de doelgroepen zijn vertegenwoordigd, wordt invulling gegeven aan de opdracht van het OC-ANB om samen met partners meer en betere natuur te realiseren.

De volgende personen maken deel uit van de beheercommissie:

- **Marleen Evenepoel** administrateur-generaal ANB, voorzitter beheercommissie OC-ANB
- **Geert De Roover** raadgever begroting kabinet Vlaams minister bevoegd voor leefmilieu
- **Jos Rutten** algemeen directeur ANB
- **Tom Embo** algemeen directeur OC-ANB
- **Roel Vanhaeren** afdelingshoofd beheer ANB
- **Filiep Cardoen** afdelingshoofd beleid ANB
- **Jacky Paumen** vertegenwoordiger van de erkende bosgroepen
- **Kathleen Bervoets** vertegenwoordiger van de erkende natuurverenigingen
- **Guido Valckx** vertegenwoordiger van de erkende wildbeheereenheden
- **Nadine Rogiers** vertegenwoordiger Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten.
Mevrouw Rogiers nam in september 2011 ontslag uit de commissie; ze wordt vervangen in 2012.
- **Koenraad De Bock** afdelingshoofd financiële instrumenten Wonen in Vlaanderen

Neemt deel aan de vergaderingen als verantwoordelijke voor de boekhouding en begroting:

- **Louis De Bisschop** financieel directeur ANB

Neemt deel aan de vergaderingen als waarnemend lid:

- **Bart Muys** voorzitter van de Vereniging voor Bos in Vlaanderen (VBV)
- **Philippe Casier** voorzitter Landelijk Vlaanderen

Neemt deel aan de vergaderingen als secretaris:

- **Wiske Verhaest** staf OC-ANB

De beheercommissie vergaderde in 2011 op 2 maart en op 24 oktober.

❖ Raadgevend orgaan Inverde

Na de fusie met het OC-ANB werd beslist om een adviesorgaan op te richten bij Inverde: opleidingen bos-, groen- en natuurbeheer. Dit orgaan geeft inhoudelijk mee sturing aan de opleidingsactiviteiten (in de voormalige vzw-structuur nam de raad van bestuur deze taak waar). Op die manier wil het OC-ANB het onafhankelijk karakter van de opleidingsstrategie bekrachtigen.

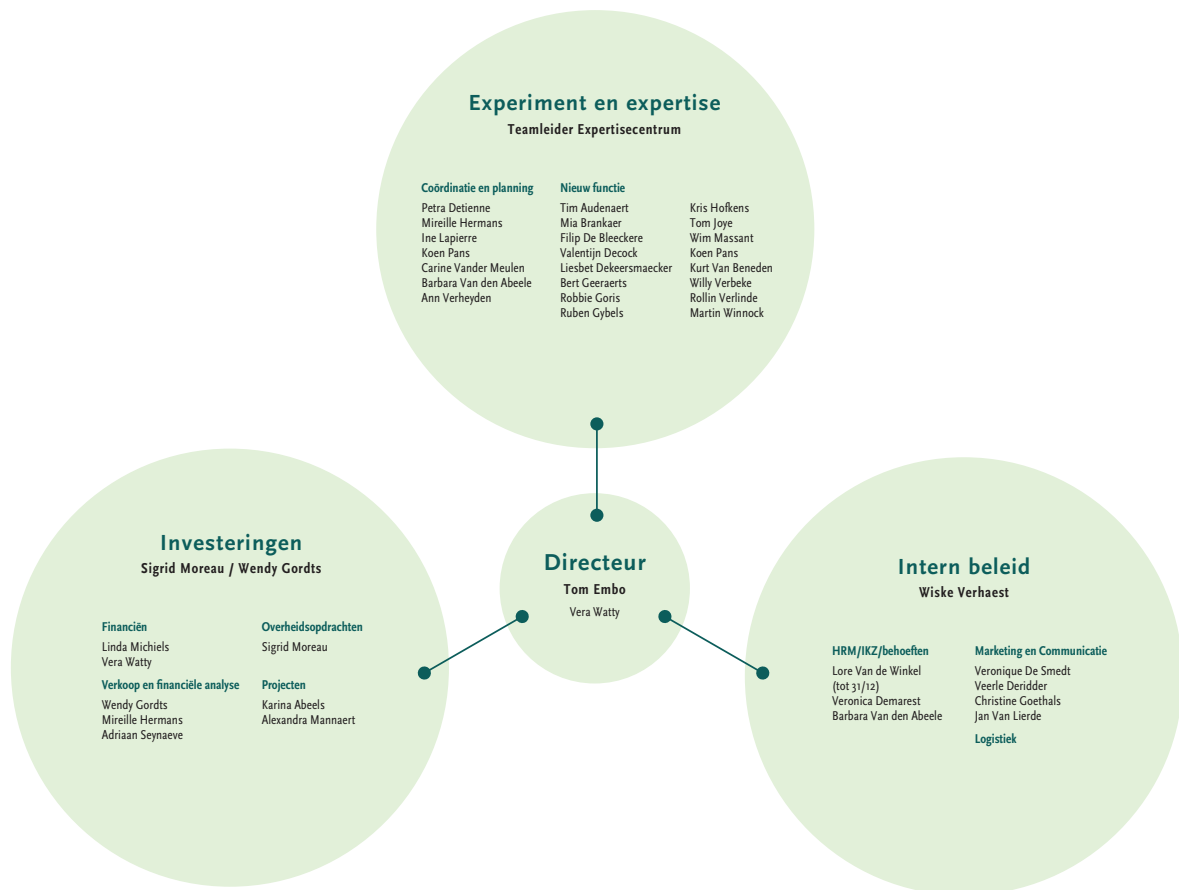
Het raadgevend orgaan heeft volgende leden:

- **Bertrand de Lophem** Landelijk Vlaanderen
- **Bert De Somviele** Vereniging voor Bos in Vlaanderen
- **Petra Detienne** Inverde
- **Tom Embo** OC-ANB
- **Patrick Endels** Regionaal Landschap Groene Corridor
- **Jos Gysels** Natuurpunt
- **Patrick Huvenne** Agentschap voor Natuur en Bos
- **Jos Pauwels** SoCiuS
- **Leen Vandaele** tijdelijke vertegenwoordiger van de koepel van bosgroepen
- **Jan Van den Berghe** VOSEC
- **Marc Van Olmen** Hubertus Vereniging Vlaanderen
- **Sandra Van Waeyenberge** INBO
- **Willy Verbeke** Inverde

Het raadgevend orgaan vergaderde in 2011 op 3 maart en 15 september.

1.2 Team OC-ANB

Hierna vindt u het organigram van de organisatie. Meer informatie over het team vindt u in het hoofdstuk Personeel vanaf pg. 47.

1.3. Organisatiedoelstellingen

In 2011 werkte het OC-ANB een traject uit om de twee deeltakken van de organisatie verder te integreren. In dit kader werd een nieuwe missie en visie geformuleerd.

1.3.1. Missie en visie

'Wij willen de bevoorrechte dienstverlener zijn voor de overheid én sector. Onze dienstverlening heet investeren. Wij investeren in de kennis van mensen én in groene projecten van de overheid. Als wij investeren moeten er terugverdieneffecten zijn. Zo investeren we in een groener Vlaanderen. Wij werken op maat en zijn selectief. Wij kiezen voor het verschil en niet voor kwantiteit.'

1.3.2. Strategische en operationele doelstellingen

Het OC-ANB koos bij de fusie voor drie strategische doelstellingen die de organisatie verder moeten uitbouwen en richting geven. In 2012 wil de organisatie deze doelstellingen graag herformuleren zodat ze nog meer aansluiten bij de missie van de organisatie. In 2012 blijven ze richtinggevend voor de werking.

S.D. 1: Het OC-ANB is het Vlaams expertisecentrum in natuur- en boseconomie

S.D. 2: Het OC-ANB blijft via de opleidingsorganisatie Inverde Vlaamse marktleider in vorming over het beheer van bossen, natuur en de groene ruimte.

S.D. 3: Het OC-ANB verstrekt diensten aan het ANB en zijn partners om projecten binnen de missie van het ANB vorm te geven.

1.3.3. Strategische projecten

In 2011 werden vijf strategische projecten naar voor geschoven om de missie van de organisatie richting te geven:

- Groen in de Stad
- Inverdevent
- Kostenefficiëntie
- Veiligheid
- Expertisecentrum hout

Het activiteitenverslag dat volgt, is opgebouwd volgens deze strategische projecten en doelstellingen.

2. Strategische doelstelling 1

Het OC-ANB is het Vlaams expertisecentrum in natuur- en boseconomie

2.1. Inleiding

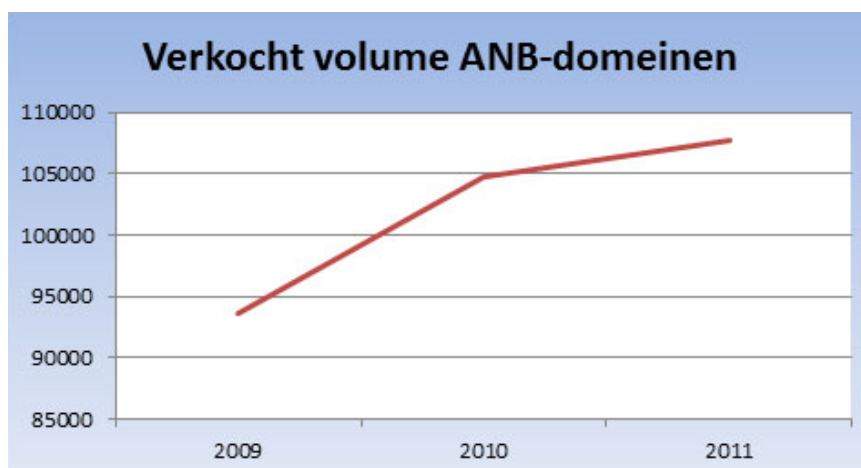
De eerste strategische doelstelling van het OC-ANB bestaat erin om het Vlaams expertisecentrum te worden inzake natuur- en boseconomie. Vanuit haar unieke positie als Eigen Vermogen van het ANB enerzijds, en als marktleider inzake groenopleidingen anderzijds, heeft het OC-ANB toegang tot kennisvragen die leven binnen de bos-, groen en natuursector.

Om de bestaande expertise inzake natuur- en boseconomie verder uit te bouwen, werd in de loop van 2011 het project KOBE opgestart. Dit samenwerkingsproject tussen het OC-ANB en het ANB zal zich in eerste instantie richten op de domeinen hout en biomassa. Binnen het KOBE-project zullen kennisvragen over het duurzaam economisch beheer van hout en biomassa worden beantwoord. In eerste instantie zullen we in dit kennisdelingsproject op zoek gaan naar bestaande expertise en die op best gepaste manier bij de beheerder brengen. Daar waar de kennis ontbreekt zullen we al dan niet in eigen beheer via experimenten bijkomende expertise opbouwen. Hierbij focussen we op het praktisch toepasbare en begeven we ons niet op het terrein van het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek. Via klankbordgroepen worden externe partners betrokken en de opgebouwde expertise wordt gedeeld via rapporten, opleidingen en andere disseminatie-activiteiten.

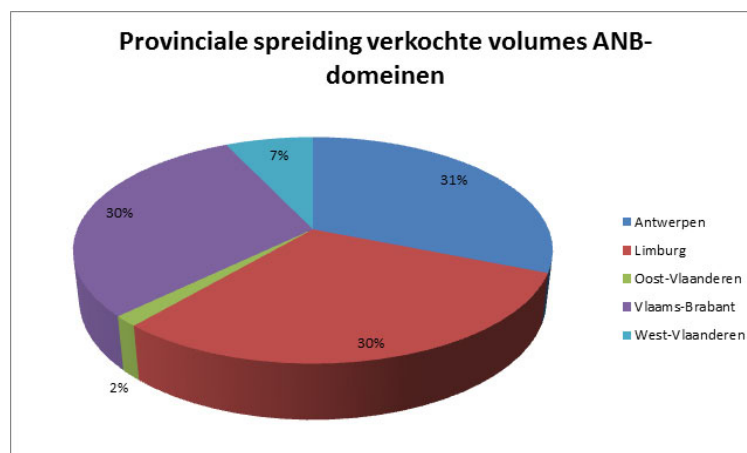
2.2. Houtverkoop

2.2.1. De houtverkoop in 2011

In 2011 werd zo'n 108.000 m³ hout verkocht uit domeinen van het ANB. Hiermee wordt de stijgende trend van 2010 verder gezet.

De provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant vertegenwoordigden elk 30% van het totaal verkochte volume van hout uit domeinen van het ANB.

Sinds 2009 wordt het hout uit de domeinen van het ANB te koop aangeboden in twee grote verkoopperiodes. Zo beogen we een evenwichtige verdeling tussen de verkopen in mei-juni en de verkopen in oktober-november. Dit sluit aan bij de vraag van de bossector. Net zoals het voorgaande jaar, is dit in 2011 ook aardig gelukt met een 40-60 verhouding.

2.2.2. Interne organisatie

Om de interne efficiëntie op het vlak van organisatie en afhandeling van de houtverkoop te verbeteren, werd in 2010 een procesanalyse opgestart. Begin 2011 werd deze analyse afgerond. Hieruit bleek de grote nood aan een verbeterd softwaresysteem, om efficiënter te kunnen werken, en op een eenvoudiger manier statistieken te kunnen genereren. In 2011 werd de analysefase van deze tool afgerond, en werd gestart met de bouw ervan. In 2012 zal de nieuwe softwaretoepassing operationeel zijn.

2.2.3. Expertisedeling

Via de financiële afhandeling van de verkoop van hout uit domeinen van het ANB heeft het OC-ANB toegang tot tal van verkoopgegevens die het kan delen met partners. Zo werd in 2011 een eerste summier rapport gemaakt over de houtverkoop van 2009 tot 2011. Deze informatie werd via presentaties op tal van overlegfora gedeeld met partners. Ook werden de gegenereerde statistieken geïntegreerd in verschillende opleidingen van Inverde.

Om dit rapport verder te kunnen uitbreiden, werden in de zomermaanden enkele jobstudenten aan het werk gezet om de gegevens verder uit te werken en te verfijnen. Dit zal ertoe leiden dat het ANB begin 2012 een meer uitgebreide rapportering over de houtverkoop zal kunnen opmaken en ter beschikking stellen van partners.

Het OC-ANB wenst zich niet enkel te focussen op de gegevens van het ANB. In 2011 werd een traject met de Bosgroepen ondersteund waarbij het OC-ANB een elektronisch rapporteringssysteem ter beschikking heeft gesteld. Dit zal het OC-ANB de mogelijkheid bieden om ook de verkoopgegevens van de Bosgroepen mee te integreren in de rapporteringen voor de partners en de aangeboden opleidingen.

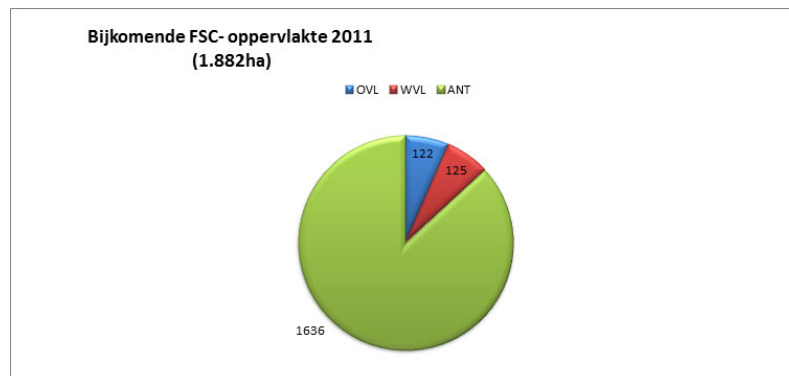
Naast inzicht in de verkochte volumes is het voor de hele houtkolom belangrijk te weten wat de toekomst brengt. Daarom is het OC-ANB in het najaar van 2011 gesprekken opgestart om de bestaande Sim4Tree-tool verder uit te bouwen. Deze tool biedt de mogelijkheid om toekomstige staande en verkoopbare houtvolumes en -sortimenten in te schatten, afhankelijk van de beheer- en beleidskeuzes. Deze overheidsopdracht zal begin 2012 worden gegund en zal na circa één jaar operationeel zijn.

2.3. Boscertificering

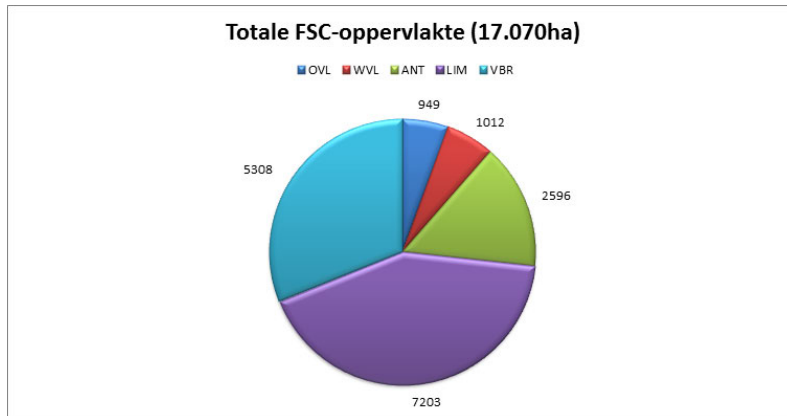
2.3.1. Beheer van het FSC-groepscertificaat

In november 2011 liep het FSC-groepscertificaat van het ANB af. Na een grondige herevaluatie door de certificeerder (Control Union), werd het groepscertificaat vernieuwd voor een periode van vijf jaar. De FSC-standaard die Control Union hanteert voor bosbeheer werd grondig herwerkt en aangescherpt. Deze vernieuwde standaard wordt begin 2012 in een consultatieronde gestoken waarbij de betrokkenen aanvullingen en opmerkingen kunnen formuleren.

In 2011 werd 1.882ha bos bijkomend gecertificeerd via het FSC-groepscertificaat van het ANB. De focus lag op een inhaalbeweging in de provincie Antwerpen waar de relatieve 'FSC-index' (FSC-oppervlakte t.o.v. het totale bosareaal) werd opgetrokken van 1,6% (2010) naar 4,4% (2011). Deze relatieve FSC-index blijft het hoogst in Vlaams-Brabant (16,5%), gevolgd door Limburg (13,4%), West-Vlaanderen (9,5%), Antwerpen (4,4%) en ten slotte Oost-Vlaanderen (4,2%).

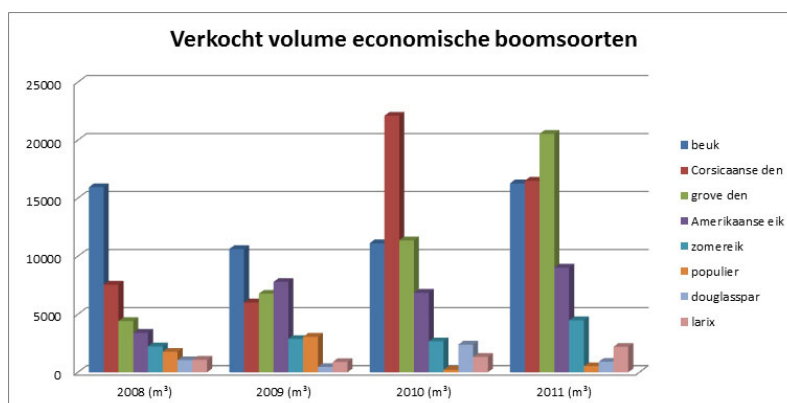
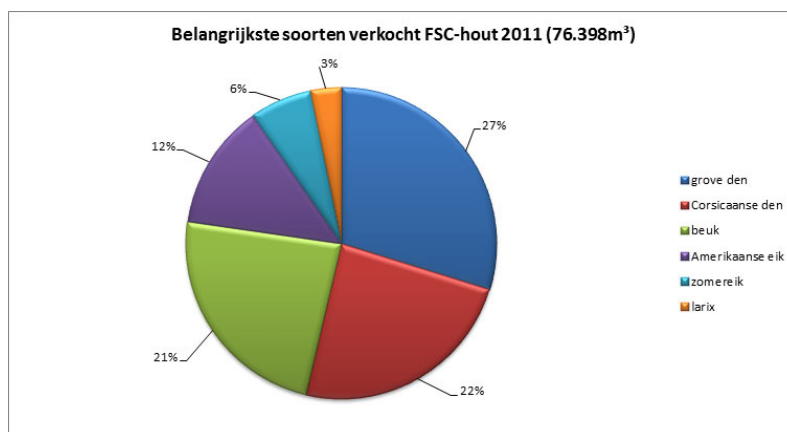

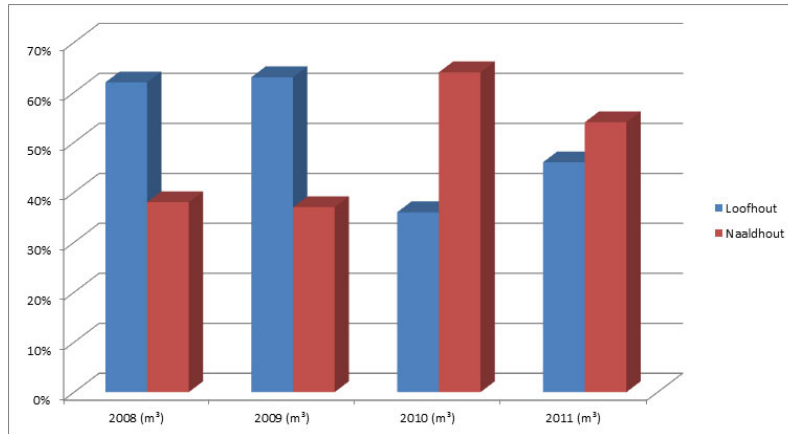
In absolute oppervlakte telt Vlaanderen eind 2011 17.070ha aan FSC-bos. Limburg blijft de koploper met een FSC-oppervlakte van 7.203ha.

2.3.2. Verkocht FSC-Hout

In 2011 werd in totaal 76.398m³ FSC-gecertificeerd hout uit de Vlaamse bossen verkocht. Grove en Corsicaanse den blijven de belangrijkste boomsoorten in het aangeboden assortiment aan FSC-hout, op de voet gevolgd door beuk.

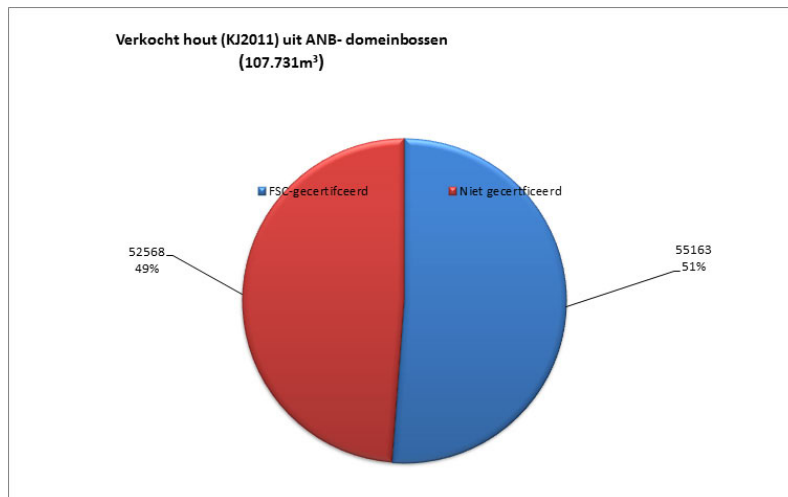
In 2010 werd voor het eerst meer FSC-gecertificeerd naaldhout verkocht dan FSC loofhout. Deze trend zet zich verder in 2011, zij het minder uitgesproken dan het voorgaande jaar.

2.3.3. Leden van het FSC-groepscertificaat

De FSC-groep telt 54 leden; 22 private en 32 openbare boscijenaars.

De grootste openbare boscijenaar is het ANB. Eind 2011 beschikte het Agentschap over 10.975ha FSC-gecertificeerd bos in eigendom/beheer, goed voor 43% van haar domeinbossen.

In 2011 verkocht het ANB 107.731m³ hout uit haar bossen, waarvan ruim 51% met FSC label.

2.4. Biomassa

Het jaar 2011 stond voornamelijk in het teken van de uitwerking van de biomassa-projecten die in 2010 werden opgestart.

2.4.1. Vergisting van grasmaaisel

In 2010 werd het EFRO-project Graskracht opgestart. Dit project heeft als doel de mogelijkheden van de vergisting van grasmaaisel na te gaan.

In 2011 werd samen met de verschillende partners heel wat werk verzet. Zo werd er een inventarisatie opgestart die een zicht moet geven op alle jaarlijks vrijkomende maaisels over heel Vlaanderen. Hierbij werd voornamelijk gekeken naar natuurgebieden en weg- en kanaalbermen.

Daarnaast werden er, zowel op laboschaal als praktijschaal, proeven uitgevoerd om te kijken naar het vergistingspotentieel van dit maaisel. Ook werd een kijkje genomen bij de burens in Duitsland om eens te zien hoe men daar met het vergisten van gras omgaat.

De studiedagen die georganiseerd werden in kader van het project Graskracht waren ook telkens een voltreffer met een grote opkomst. Voor een beschrijving hiervan zie strategische doelstelling 3, opleidingen via projecten.

2.4.2. Verwerking van houtige biomassa

Eind 2010 werd het MIP-project 'Limburgs groen voor een groenere economie' opgestart.

Voor dit project was 2011 een heel productief jaar. Een potentieelstudie werd afgerond die meer zicht moet geven op de huidige en potentiële productie van houtige biomassa uit het Limburgse groene landschap.

In de tweede helft van 2011 werd gestart met praktijkexperimenten die meer inzicht moeten geven in de kosten van de oogst van houtige biomassa.

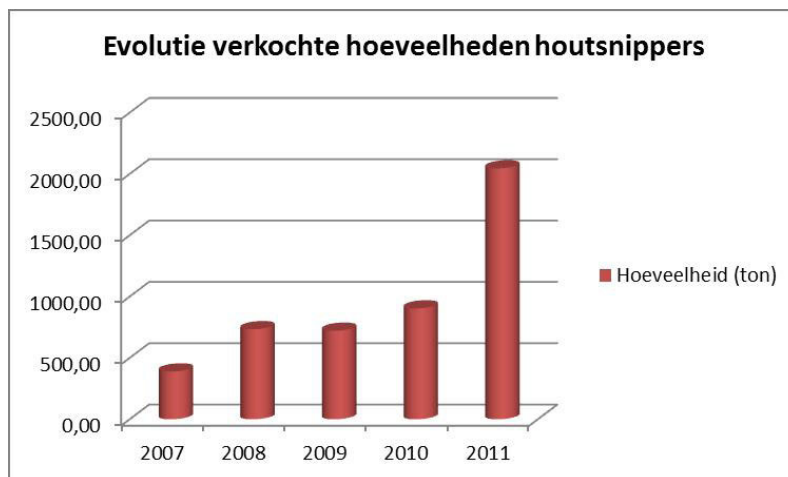
Ook dit project draagt kennisverspreiding hoog in het vaandel. Zo werd onder andere een cursus georganiseerd die werd gegeven door een internationale expert inzake biomassa-oogst. Ook werden verschillende studiedagen georganiseerd in samenwerking met partners, rond diverse thema's zoals 'de verdeling tussen producthout en energiehout' en 'energieke houtkanten'.

2.4.3. Verkoop van biomassa

Eind 2009 werd een raamcontract afgesloten met 4Energy Invest voor de verkoop van biomassa. In 2011 werd in kader hiervan ruim 2.000 ton aan houtsnippers en 38 ton heidemaaisel afgevoerd.

Voor houtsnippers werd in 2011 ruim het dubbele van het voorgaande jaar afgevoerd. Dit is vooral te wijten aan de grote hoeveelheden houtsnippers die vrijkwamen uit de praktijkcases in het kader van het hogervermelde MIP-project 'Limburgs groen voor een groenere economie'.

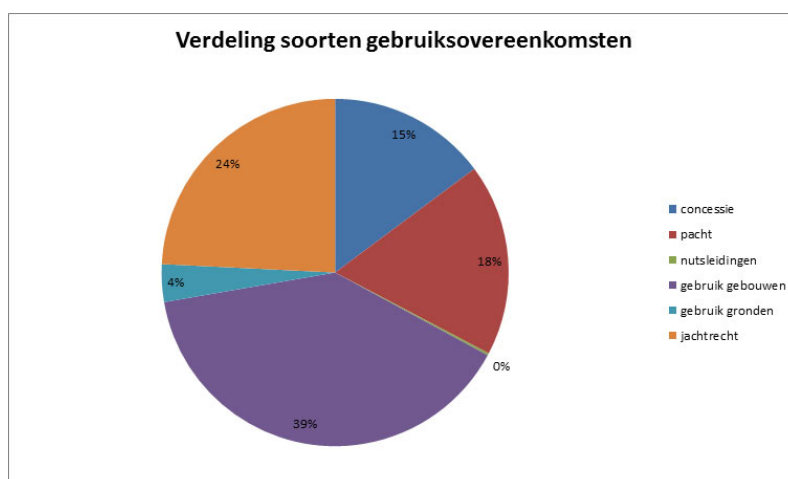

2.5. Gebruiksovereenkomsten

Sinds 2008 staat het OC-ANB in voor de inning van de overeenkomsten die het ANB afsluit op haar patrimonium.

In 2011 zijn de inkomsten van deze gebruiksovereenkomsten met 36% toegenomen. Dit is hoofdzakelijk te wijten aan het afsluiten van nieuwe vastgoedconcessies (cfr sub) en de vernieuwing van bepaalde jachtrechtsovereenkomsten.

Het gebruik van gebouwen via huurovereenkomsten vormt het grootste aandeel van de patrimoniumovereenkomsten. Het aandeel van de nutsleidingen is dan weer verwaarloosbaar. De reden hiervoor is dat nutsleidingen vaak lopen over de levensduur van de leiding. De vergoeding hiervoor dient te worden betaald bij het afsluiten van de overeenkomst. Vermits in 2011 geen nieuwe overeenkomsten werden afgesloten voor het leggen van nutsleidingen, is de opbrengst hiervan nihil.

Eind 2011 werd de eerste versie van een nieuwe software-applicatie in gebruik genomen waarin de gebruiksovereenkomsten zullen worden ingevoerd en administratief opgevolgd. Begin 2012 wordt het luik voor de betalingsopvolging gebouwd zodat dit tegen maart 2012 in productie kan gaan.

2.6. Valorisatie van gebouwen en locaties

Bij de valorisatie van gebouwen en locaties wordt een onderscheid gemaakt tussen de tijdelijke verhuur en de verhuur op langere termijn in kader van de concessies van gebouwen.

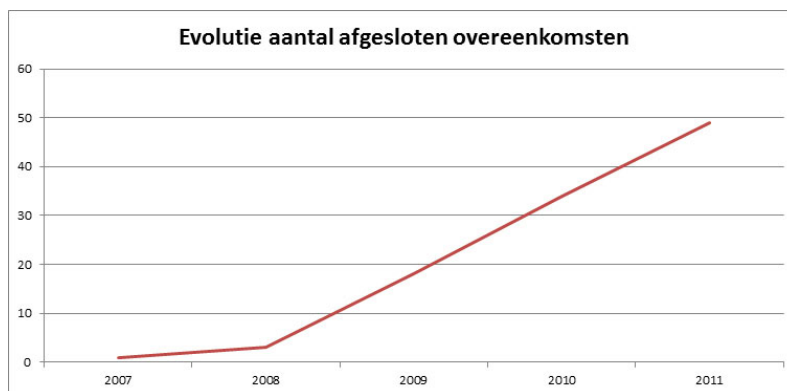
2.6.1. Tijdelijke verhuur

De tijdelijke verhuur wordt opgesplitst in drie grote blokken, namelijk

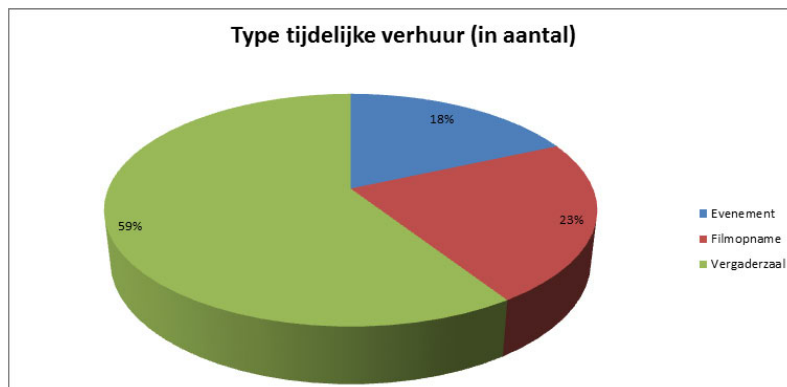
- Verhuur van vergaderzalen
- Verhuur van locaties voor filmopnamen en fotoshoots
- Verhuur van locaties voor evenementen

✦ Enkele cijfers

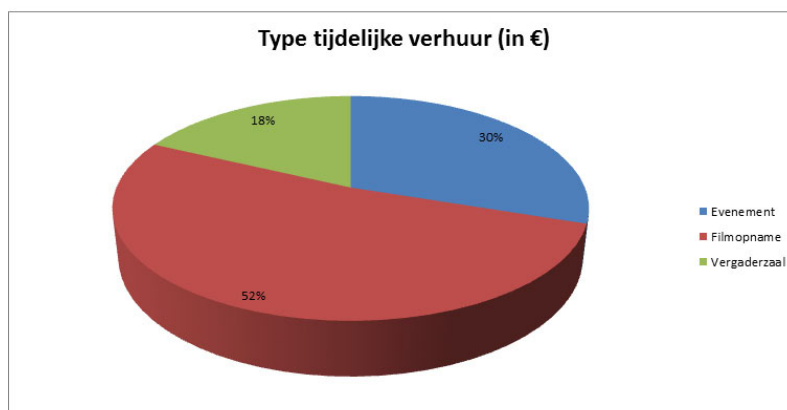
Sinds 2009 worden extra inspanningen geleverd op het vlak van de tijdelijke verhuur van de domeinen en gebouwen van het ANB. Dat dit zijn vruchten afwerpt, blijkt uit het aantal afgesloten overeenkomsten op jaarbasis.

Binnen de tijdelijke verhuur vormt de vraag naar vergaderzalen het grootste aandeel. In 2011 betrof circa 60% van de afgesloten overeenkomsten de verhuur van zalen.

Het is evenwel de verhuur in het kader van filmopnames en fotoshoots die zorgt voor de meeste inkomsten uit tijdelijke verhuur.

Enkele voorbeelden:

✦ Evenementen

In augustus 2011 vonden een groot aantal muzikliefhebbers opnieuw de weg naar het evenemententerrein van de Abdij van Hemiksem voor het muziekfestival 'Casablanca'.

In september werd de Eglegemvijver in Mechelen het decor voor het zwemgedeelte van de '21 ste DiMarco Business Trio triatlon' wedstrijd.

Kinderanimatie, gordelkampeerweekend in het Boesdaalpark, Highland games in het Park van Gaasbeek, een 'advocatenrun' in het Zoniënwood ... voor elke activiteit blijkt er in één van de talrijke gebieden van het ANB wel een geschikte locatie te bestaan.

Dit betekent echter niet dat alle evenementen zonder meer worden toegelaten. Airsoft-games bijvoorbeeld, een soort paintball waarbij gebruik wordt gemaakt van realistisch-ogende replicawapens, horen niet thuis in gebieden van het ANB. Steeds wordt een afweging gemaakt met de ecologische draagkracht van het terrein en de impact op andere domeingebruikers.

✦ Vergaderzalen

In het najaar van 2010 werd met kasteel De Blankaart in Woumen een nieuwe locatie opengesteld voor de verhuur van vergaderzalen. In 2011 blijken al heel wat organisaties hun weg naar het kasteel te hebben gevonden. Collega's van het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust, Tele-onthaal West-Vlaanderen en de lerarenopleiding van de Hogeschool West-Vlaanderen (HOWEST) zijn enkele voorbeelden.

✦ Filmlocaties, fotoshoots en videoclip

In de loop van 2011 gebruikten zowel binnenlandse als buitenlandse productiehuizen de mooie gebieden van het ANB als filmlocatie. Op deze manier kreeg nagenoeg elke provincie wel één of meerdere malen een filmploeg 'over de vloer' voor een filmopname, reclamespot, videoclip of fotoshoot.

Dat het Hallerbos regelmatig tot het werkterrein van Witse behoort, is genoegzaam bekend. Maar ook andere gebieden van het ANB bleken ideale settings te zijn voor de meest uiteenlopende filmopnames. Enkele voorbeelden: de 'Mont Noir' in de Kalmthoutse Heide werd gebruikt voor de animatiefilm 'Le tableau', de oude Durme voor een reportage van het Buggenhoutbos voor de VRT-ketnet serie "De Elfenheuvel" of voor een videoclip van de Duitse muziekband "Die Eisblume".

Het Zwin bleek dan weer ideale fotoshoot-locatie voor het kledingmerk Cyrillus.

In het Pijnven in Limburg werden opnames gemaakt voor Parade's End, een prestigieuze buitenlandse dramareeks over de Eerste Wereldoorlog.

Ook de internationale film The Artists, die zich grotendeels afspeelt in Scandinavië, heeft gedurende enkele dagen opnames gemaakt in het Hallerbos en in het jachthuis in het natuurgebied Echelkuil.

Voor de buitenlandse productie Mr Morgan's last love, met de acteurs Michael Caine en Gillian Anderson werd gebruik gemaakt van de Vossevijver in het Park van Tervuren in Vlaams-Brabant.

✦ Jachthuis Echelkuil

Uiteraard kunnen we niet op alle aanvragen voor filmopnames ingaan. Soms worden locaties gevraagd die in een te kwetsbaar gebied liggen, en dan primeren uiteraard de natuurdoelen.

2.7. Vastgoed-concessies

Voor gebouwen van het ANB die vrijkomen en niet meer worden ingezet voor het beheer van de domeinen, zoekt het OC-ANB een nieuwe natuurgerichte functie invulling met externe financiering. Hierdoor krijgt het vastgoed vaak een goede renovatiebeurt en wordt een meerwaarde gezocht voor het goed gastheerschap dat het ANB nastreeft in haar domeinen. Bovendien belast het beheer van dit vastgoed niet langer de operationele budgetten op de leefmilieubegroting. In tegendeel, er worden middelen gegenereerd die in nieuwe natuurprojecten kunnen geïnvesteerd worden.

2.7.1. Opening concessies 2010

Twee concessies uit 2010 openden na renovatie en/of inrichting hun deuren voor het grote publiek: het fietsverhuurpunt de Melkerij in de Bremdonkhoeve in het Peerdsbos te Brasschaat en de streekproductenwinkel de Woudpoort (incl. fietsverhuur) in de boswachterswoning Jezus-Eik, Zoniënwoud.

Na een heel grondige renovatie in 2011 start De Jacht in het Heverleebos in het voorjaar van 2012 met groepsonthaal (maaltijden en vergaderingen).

Al deze concessies hebben tevens een infopunt over natuur en bos.

2.7.2. Een greep uit de vastgoedprojecten van 2011

✦ Hoeve Kalkense Meersen

Het projectgebied Kalkense Meersen ligt verspreid over de gemeenten Berlare, Laarne, Wetteren en Wichelen. De nabijheid van de Schelde impliceert overstromingsgevaar, en dat heeft de Vlaamse overheid ertoe aangezet het Sigmaphan op poten te zetten dat er onder andere in bestaat om de Kalkense Meersen in te richten als 'wetland'. Dit zal ertoe bijdragen dat de inwoners van het Zeescheldebekken beschermd worden tegen mogelijke overstromingen.

In de Kalkense Meersen, op het grondgebied van Wichelen, ligt een hoeve die in 2011 in concessie werd gegeven aan Natuurpunt Beheer. Deze hoeve wordt nu volop ingezet als natuurbeheerboerderij. Ze doet onder andere dienst als loods voor beheermachines en als winterstalling voor runderen, paarden en schapen.

✦ Hoeve De Lusthoven te Arendonk

Deze vervallen hoeve werd samen met de nabijgelegen landbouwgronden in september 2011 in concessie gegeven aan vzw Kemp. Deze vereniging zal de hoeve gebruiken als thuisbasis voor haar schaapskudde. Ook zullen er aansluitende activiteiten worden georganiseerd zoals bio landbouw, een beperkt aantal gastenkamers en een informatieruimte die permanent toegankelijk is voor bezoekers.

✦ Woonfunctie

Daarnaast werden nog tal van woningen verhuurd voor bewoning door externen. Voorbeelden hiervan zijn de boswachterswoning in Zoniënwoud Groenendaal, Duinbossen De Haan, Peerdsbos Brasschaat, Gewestbos Ravels.

2.8. Investeringsprojecten

Het OC-ANB streeft ernaar om vastgoedprojecten van het ANB zo maximaal mogelijk te laten dragen door externe partners, veelal uit de private markt. In sommige gevallen is een basisinvestering nodig voor we de private markt kunnen aanspreken.

✦ Panoramahotel Kosmos te Heuveland

In 2009 kocht het ANB het vakantiecentrum De Kosmos in Westouter dat als een enclave en plattelandskanker gelegen was binnen één van de natuurdomeinen van het Agentschap. Het OC-ANB kreeg het vastgoedgedeelte van de site in beheer. Om de site marktrijp te maken diende het OC-ANB deze kankerplek eerst om te vormen tot een aantrekkelijker greenfield. De site werd grondig gesaneerd, inclusief het vervallen openluchtwembad. Aan het hoofdgebouw, een beschermd monument, werden zware instandhoudingswerken uitgevoerd. Voor de directe omgeving van het te vermarkten hoofdgebouw werd een landschapsvisie (recreatief landschapspark) uitgewerkt. Dit alles gebeurde in 2010-2011.

Gelijktijdig voerde het OC-ANB een marktverkenning uit binnen het huidige ruimtelijke kader (BPA vakantierecreatie) en deed een oproep tot kandidaatstelling. Mede door de crisis (vnl. in de horeca- en de bankensector) en ondanks de marktinteresse werd tot op heden nog geen geschikte kandidaat gevonden.

In 2012-2013 zal het ANB het beoogde landschapspark aanleggen. We rekenen erop dat dit ook zal helpen om nieuwe kandidaat-investeerders aan te trekken.

✦ Oranjerie Vordenstein te Schoten

De Oranjerie van Vordenstein met omsloten oranjerietuin ligt in het park Vordenstein, in Schoten. Het park is een oase van rust, en enkel toegankelijk voor stille recreatie.

Om binnen deze stringente krijtlijnen het vastgoed toch op een rendabele te commercialiseren, investeerde het OC-ANB in een studie die een projectdefinitie uitwerkte en een marktraadpleging uitvoerde in welbepaalde nichesegmenten in overeenstemming met de rustbeleving. De marktbevraging wordt in het eerste kwartaal van 2012 afgerond.

✦ Onthaalpoort Groenendaal te Hoeilaart: B&B voor de recreatieve ruiterij

De structuurvisie Zoniën voorziet enkele toegangspoorten tot het Zoniënwoud. Deze poorten moeten de bosbezoeker beter ontvangen en leiden en zo de ecologische waarden van het bos vrijwaren van overdreven recreatiedruk. De hoofdpoot aan Vlaamse zijde is Groenendaal.

Gezien het belang van de site voor de recreatieve ruiterij en de nood aan voorzieningen voor deze doelgroep, zal in een eerste instantie een bed & breakfast met paardenstallen worden uitgebouwd.

Het OC-ANB kreeg hiertoe een Belle Epoque villa met paardenstallen in beheer, gelegen op de oefenrenbaan van Hoeilaart. Het OC-ANB voerde een economische haalbaarheidsstudie uit o.b.v. een architectenplan van ANB. In het najaar van 2011 schreef het OC-ANB een bestek uit voor de renovatie van de villa. De eigenlijke renovatie gaat begin 2012 van start.

✦ Bosland

Het samenwerkingsproject Bosland – een partnership tussen het ANB, stad Lommel en de gemeenten Overpelt en Hechtel-Eksel – vertrekt vanuit duurzaam beheer als integrale benadering. Het OC-ANB ondersteunt dit project op het vlak van valorisatie van de vastgoedprojecten, bijvoorbeeld de site Grooten Hof. Na het definiëren van de verschillende inrichtingsconcepten van dit gebouw, werd de interesse van de markt gepeild via een gerichte bevraging. In de loop van 2011 werden de onderhandelingen voor mogelijke aankoop van het gebouw opgestart.

Eind 2011 werd het OC-ANB onbezoldigd lasthebber van het ANB, de stad Lommel en de gemeenten Overpelt en Hechtel-Eksel met als doel de ontwikkeling van de onthaalpoorten van Bosland door een private partner.

2.9. Verkoop van publicaties

Het OC-ANB staat in voor de verkoop van de boeken en vademeca van het ANB.

Concreet gaat het om de volgende titels:

- Vademecum paden en verhardingen
- Vademecum bomen
- Vademecum gras
- Vademecum water
- Vademecum beheerplanning
- Meer Beter Samen. Onze Vlaamse natuur in beeld
- Bosplantengemeenschappen in Vlaanderen
- De broeken van de IJzervallei

De publicaties werden in de loop van 2011 overgedragen naar het OC-ANB, die ze heeft ondergebracht in een eigen opslagruimte in het Ferrarisgebouw in Brussel.

In 2011 stond het OC-ANB ook in voor de publicatie van een boek over de broeken van de IJzer- en Handzamevallei. Arnout Zwaenepoel bezocht bijna honderd oude vissers, jagers, landbouwers, herders, waterbeheerders. Zij vertelden over het leven en werken in de IJzer- en Handzamebroeken, in de eerste helft van de 20ste eeuw. Daarnaast ontdekte hij in oude archieven en fotoalbums de ontbrekende puzzelstukjes. Door alle informatie en sappige verhalen samen te voegen, bekwam hij een bijzonder boeiend overzicht over de broeken van toen en hoe ze de voorbije honderd jaar zijn veranderd. Het verhaal van de broeken werd in 2011 gebundeld in een prachtig nieuw boek, dat op 16 en 17 december werd voorgesteld aan het publiek.

3. Strategische doelstelling 2

Het OC-ANB blijft via de opleidingsorganisatie Inverde Vlaams marktleider in vorming over het beheer van bossen, natuur en de groene ruimte

3.1. Inleiding

Ook in 2011 breidde de Inverde-ploeg haar aanbod aan kwaliteitsvolle cursussen, reizen, studiedagen en activiteiten verder uit. Dit leidde opnieuw tot een stijging van het aantal cursisten in open aanbod, dat is het ruime publiek met interesse voor onze thema's. Voor het ANB, de belangrijkste klant van Inverde, werd opnieuw een vraaggestuurd vormingsaanbod op maat ontwikkeld. Het tweejaarlijks vormingsplan 2011-2012 werd voor meer dan de helft uitgevoerd in nauwe samenwerking met de diensten van het ANB. Bij de opleidingen op vraag van onze klanten (de zogenaamde 'contractopleidingen') manifesteert zich een lichte terugval in het totaal aantal cursusdagen. De meest frappante daling doet zich voor bij opleidingen aan lokale besturen. Bij de sociale economiebedrijven zitten groenopleidingen dan weer duidelijk in de lift. In 2012 zal bijzondere aandacht worden besteed aan deze twee doelgroepen. Hieronder vindt u een overzicht van het cijfermateriaal en vervolgens leest u meer over het cursusaanbod aan de verschillende doelgroepen.

3.2. Cijfermateriaal

Hieronder volgt een algemeen overzicht van ons opleidingsaanbod in cijfers. Vervolgens wordt elk onderdeel apart besproken.

2011	Aantal cursisten	Totaal aantal dagen opleiding	Aantal verschillende opleidingen	Aantal nieuwe opleidingen	Pagina
Vorming voor het ANB	1881	146	90	37	23
Cursussen	799	94,5	72	21	
Activiteiten	488	8	6	4	
Trajecten	594	43,5	12	12	
Open aanbod	2508	323,5	137	36	25
Brochure	1113	162	58	18	
Bosbouwbekwaamheid	225	39	19	0	
Boomverzorging	78	104	39	3	
Bosgroepen	923	15,5	10	4	
Cursussen	108	9,5	8	3	
Activiteiten	800	1	1	0	
Reizen	15	5	1	1	
Openbare besturen	14	3	2	1	
Natuurgroepering Zoniënwoud vzw	155	6	12	10	
Erkenningsregeling	304	20	7	2	29
Cursussen	110	18	5	2	
Activiteiten	194	2	2	0	
Studiedagen en activiteiten	729	9	8	6	29
Studiedagen	709	8	7	6	
Activiteiten	20	1	1	0	
Contractopleidingen	2378	345	61	10	31
Bosmuseum	4110	101	19	7	33
Ateliers en leerpaden	4004	98	13	1	
Zondagen van het Museum	106	3	6	6	
TOTAAL	11910	944,5	322	98	

3.3. Vorming voor het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)

3.3.1. Cijfers

2011	Aantal cursisten	Totaal aantal dagen opleiding	Aantal verschillende opleidingen	Aantal nieuwe opleidingen
Vorming voor het ANB	1881	146	90	37
Cursussen	799	94,5	72	21
Activiteiten	488	8	6	4
Trajecten	594	43,5	12	12

In 2011 is Inverde gestart met de realisatie van het nieuwe vormingsplan 2011-2012. Veel geplande vormingstrajecten werden verder afgestemd met de betrokken medewerkers en konden succesvol plaatsvinden in 2011. Ook enkele extra trajecten werden aangevraagd en omgezet.

Het meest succesvol waren de trajecten die we in nauw overleg met de medewerkers van het ANB ontwikkelden. Hierbij was telkens een aanspreekpunt bij het ANB en bij Inverde betrokken. Op die manier konden we nog meer vraaggestuurd werken aan een kwalitatief aanbod voor de medewerker.

Naar 2012 toe werden de prioriteiten bepaald in samenspraak met de werkgroep HRM van het ANB. Hierbij plannen we ook het evaluatiesysteem bij te sturen en uit te breiden.

3.3.2. Collectieve trajecten

Volgende trajecten van het vormingsplan vonden plaats in 2011:

- Mobiele arbeidsmiddelen
loods Paelsteenveld, Hosbeek, Houthalen, Retie, Koekuihof, Heusden, Brasschaat
- Kostenbeheersing: opgenomen in aanbod permanente vorming 4 dagen
- EHBO in bos en natuur in samenwerking met het Rode Kruis 11 halve dagen
- Omschakeling Office 2010 5,5 dagen
- Kantoorergonomie 3 dagen
- Dilemmatraining voor arbeiders tijdens de ontmoetingsdagen 3 ontmoetingsdagen
- Manueel hanteren van lasten 9 halve dagen
- Handhaving - schietoefeningen in de provincies 20 dagen
- Handhaving - training geweldbeheersing in de provincies 6 dagen
- Handhaving - Schietopleiding jachtgeweer boswachters 2 dagen
- Nijverheidshelper (basisopleiding EHBO) 3 dagen
- Nijverheidshelper (bijscholing EHBO) 1 dag
- Veiligheidsinstructies, opgenomen in aanbod permanente vorming 4 dagen
- Klantgerichte vertegenwoordiging, opgenomen in aanbod permanente vorming 2 dagen
- Werkplekbeheer, opgenomen in aanbod permanente vorming 2 dagen
- Wissellieren, opgenomen in aanbod permanente vorming

Twee trajecten werden uitgesteld naar een later moment:

- BA4 elektriciteit, omwille van spreiding van vormingsinitiatieven voor arbeiders
- Leiding geven aan arbeiders, op vraag van afdeling beheer

En drie opleidingen werden extra georganiseerd, op vraag van werknemers of management:

- Stress en burn-out voor personeelsmedewerkers 1 dag
- ArcGIS10 2 dagen
- Inspectiemethodologie 6 dagen, 3 groepen

3.3.3. Individuele vormingen in bos-, groen- en natuurthema's

De werknemers van het ANB volgden ook individueel vorming, na overleg met hun leidinggevende en volgens hun eigen ontwikkelingsplanning die zijn opgenomen in hun planning. Een deel van deze vorming -de meeste opleidingen in bos-, groen- en natuurbeheer- werd georganiseerd door Inverde (zie cijfergegevens 'cursussen').

In 2011 bereikte Inverde 1230 deelnemers van het ANB. Dit aantal deelnemers is sinds 2008 op een gemiddelde gebleven van 1172,5 per jaar.

We organiseerden 93,50 opleidingsdagen voor de werknemers van het ANB. Het aantal dagen ligt 10% lager dan in 2010. De ANB medewerker kon in 2011 kiezen uit 73 verschillende opleidingen, waarvan we er 21 nieuw uitwerkten.

Een overzicht van deze verschillende nieuwe cursussen:

- Groene energie
- Houtkwaliteit en houtgebruik
- Duurzaam onkruidbeheer
- Beheer van jonge bossen
- Veiligheid tractor: maaiwerken
- Onthaal: vademecum paden en verhardingen
- RUPteams: relevante sectorwetgeving op maat
- Middaglesingen Groen in de Stad (GidS Plus): de stedelijke groenaanpak van Gent
- Bosbeheer voor gevorderden module 3: Kosteneffectiviteit, thema biomassa
- Vleermuizen: het beheer van overwinteringsverblijfplaatsen
- Veilig werken langs de weg voor arbeiders
- Water: integraal waterbeleid
- Werkplekklaren: schrijven en indienen van subsidieprojecten
- Veiligheid voor de hiërarchische lijn: veilig werken langs de weg
- Hoe werk ik met de PV databank?
- Gastheerschap: klantgericht en assertief communiceren met bezoekers op het terrein
- Landbouw: effecten van verzuring en vermesting i.s.m. INBO, VMM
- Oprisingscursus kettingzaag veiligheid en onderhoud
- Veilig werken langs de weg: waar let ik op voor mezelf en mijn collega's?
- Landbouw: Mestbank en mestproblematiek. Beprestingsreglementering in Vlaanderen i.s.m. VLM
- Klantgericht communiceren met Adagio

Naast de cursussen opgenomen in het aanbod permanente vorming, organiseerde Inverde een achttal thema- en ontmoetingsdagen. Dat is de helft meer dan in 2010. Alles samen waren er 488 deelnemers (arbeiders, boswachters, natuurinspecteurs) voor de algemene organisatiebrede thema's zoals overheidsopdrachten, communicatie, leidinggeven, computertraining enzovoort. Deze vorming wordt aangeboden door het Agentschap voor Overheidspersoneel en verschillende externe vormingsinstellingen. Inverde verzorgde de inschrijvingen bij deze organisaties in samenwerking met de provinciale diensten van het ANB.

3.3.4. Administratie, communicatie en budgetopvolging

Inverde coördineert de administratie van de individuele vormingen. De provinciale diensten zijn verantwoordelijk voor de inschrijvingen van deze individuele vormingen. Inverde verzorgt rechtstreeks de inschrijvingen bij Inverde, alsook alle inschrijvingen van de werknemers van de centrale diensten in Brussel.

Inverde volgt het jaarlijkse ANB-vormingsbudget van 200 000 EUR op. Het rapporteert over de stand van zaken van het budget, de inschrijvingen en de vormingsbehoeften die na een opleiding nog spelen bij de deelnemers aan opleidingen.

Het opleidingsaanbod naar de verschillende doelgroepen werd via diverse kanalen gecommuniceerd. Begin september werd een folder naar iedere ANB medewerker verstuurd. Doorheen het jaar worden de specifieke doelgroepen op de hoogte gehouden door middel van de ANB vormingsflits, persoonlijke mailings, aanspreekpunten binnen het ANB, ...

Vanaf 2012 wil Inverde ook het vernieuwde intranet gebruiken om het opleidingsaanbod te verspreiden.

Realisaties in 2011:

- het proces van budgetopvolging werd vereenvoudigd in samenspraak met het ANB
- de vormingsbrochure werd aangepast aan de huisstijl van het ANB
- er werden tweemaandelijks nieuwsbrieven verstuurd met het aanbod voor de komende periode

3.4. Open aanbod

3.4.1. Brochure breed publiek

✦ Cijfers

2011	Aantal cursisten	Totaal aantal dagen opleiding	Aantal verschillende opleidingen	Aantal nieuwe opleidingen
Open aanbod	2508	323,5	137	36
Brochure breed publiek	1113	162	58	18
Bosbouwbekwaamheid	225	39	19	0
Boomverzorging	78	104	39	3
Bosgroepen	923	15,5	10	4
Cursussen	108	9,5	8	3
Activiteiten	800	1	1	0
Reizen	15	5	1	1

In 2011 werden 67 verschillende opleidingen gegeven in ons open aanbod naar het brede publiek. Dit resulteerde in 162 opleidingsdagen en 1113 cursisten. Ten opzichte van 2010 is dit een stijging van 20 opleidingsdagen en 79 cursisten.

Een selectie uit de evaluaties van deze opleidingen is terug te vinden in bijlage 1.

Ons aanbod naar het brede publiek telde 21 nieuwe opleidingen:

- Biologische waarderingskaart
- Evolutie van planten
- Bomen en struiken herkennen in een oogopslag
- Grassen en zeggen herkennen
- Bosbeheer - jonge bossen
- Hakhoutbeheer
- Bosbeheer - voorbeeldbossen
- Hoe werkt een boom?
- Bosbeheer en klimaatsopwarming
- Hout en energie
- Bosbeheer in de toekomst
- Natura 2000 - Een Europese kijk op onze natuur
- Bosflora
- Natuurreservaten langs de Leie
- Bosranden - aanleg en beheer
- Parkbezoek Sint-Baafskouter: de prettige wildernis
- Dottergrasland
- Plantenfamilies herkennen
- Klein hout verwerken met handgereedschap
- Wegbermbeheer en vergisting bermmaaisel
- Herbebossing

✦ Opleidingen in samenwerking met partners

Sinds enkele jaren organiseert Inverde in samenwerking met Regionale Landschappen en de Nationale Boomgaardenstichting een cursus Beheer van hoogstamboomgaarden.

In 2011 is deze cursus georganiseerd in het Regionaal Landschap Zuid-Hageland. De opleiding was net als de vorige jaren volzet (36 deelnemers).

Al vele jaren organiseert Inverde samen met Natuurpunt educatie vzw de cursus natuurbeheer. Dit jaar werd besloten om de cursus volledig te vernieuwen. In januari vonden de laatste lessen plaats van de 'oude' versie. In september werd in Mechelen gestart met de vernieuwde cursus. Er werd gekozen voor een kortere cursus van zeven avondlessen en een drietal dagen excursies. Daarnaast kunnen de cursisten deelnemen aan andere beheeractiviteiten zoals werkdagen van Natuurpunt. Met 19 deelnemers was deze eerste editie van de vernieuwde cursus een succes.

Naast de partners waarmee al verschillende jaren wordt samengewerkt, organiseerde Inverde in 2011 ook een of meerdere opleidingen met onder andere gemeente Zemst, stad Gent, de nationale plantentuin, Natuurpunt Gent en de bosgroepen (zie p. 27).

✦ Planning 2012

Voor 2012 plant Inverde 57 verschillende opleidingen. In totaal zullen deze cursussen goed zijn voor 177 dagen opleiding naar het brede publiek toe. Van deze 57 opleidingen zullen er 17 nieuw uitgewerkt worden:

- Planmatig bomenbeheer
- Herhalingsweek bosbouwbekwaamheid
- Bos binnen(ste) buiten
- Demonstratie zelf brandhout maken
- Doelgericht communiceren in de natuursector
- De eik anders bekeken
- HPG: bomenbeheer in openbaar groen voor leidinggevenden
- Historische ecologie in de IJzervallei
- Houtoogst in Vlaanderen
- Houtsoorten herkennen voor gevorderden
- Creatief met wilgenvlechtwerk
- Natuurreservaten langs de Dijle en de Zenne
- Park- en straatbomen herkennen
- Werken met de bijl
- Visuele boomveiligheidscontrole

Het Inverde cursusaanbod evolueert het hele jaar door. Bij veel interesse in een bepaald onderwerp, om in te spelen op recente evoluties of op vraag van een bepaalde doelgroep of partner worden er opleidingen extra ingepland.

3.4.2. Bosbouwbekwaamheid

Op 9, 10 en 16 september werd in respectievelijk Brussel, Gent en Diepenbeek het startschot gegeven voor de negende editie van de opleiding bosbouwbekwaamheid. Deze opleiding omvat de volledige leerstof voor het examen tot het behalen van het bekwaamheidsgetuigschrift in de bosbouwkunde zoals bepaald in het koninklijk besluit van 4 december 1974 en het ministerieel besluit van 20 januari 1993.

Met meer dan 200 inschrijvingen hebben weer heel wat cursisten de ambitie om deze lange opleiding (26 lesdagen, waarvan 17 theoretische lesdagen en 9 dagen excursie) tot een goed einde te brengen. Met vakken zoals bosbeheer, ecologie, natuurbeheer (maar ook wetgeving en visstandsbeheer), krijgen de deelnemers een overzicht van wat een boswachter allemaal moet kennen en kunnen. Hoeveel cursisten het getuigschrift van bosbouwbekwaamheid zullen behalen, weten we pas eind 2012, na de examens. Onafhankelijk hiervan zullen weer heel wat mensen veel bijgeleerd hebben over natuur en bos.

Deze cursus is erkend voor het systeem van betaald educatief verlof en voor opleidingscheques voor werknemers woonachtig in Vlaanderen of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

3.4.3. Boomverzorging

✦ European Arboricultural Council

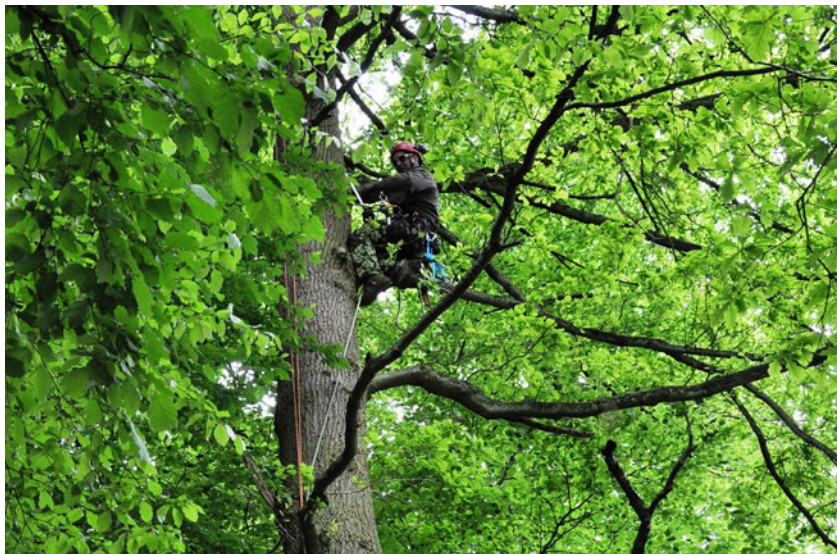
De European Arboricultural Council (EAC) is de Europese koepelorganisatie van boomverzorgers die ondermeer toeziet op de certificaten European Tree Worker (ETW) en European Tree Technician (ETT). De EAC is samengesteld uit de nationale vakorganisaties van boomverzorgers (voor België is dat BAAs, Belgian Arborist Associations). Inverde is als partnerorganisatie betrokken bij de werking van het EAC. Tom Joye van Inverde maakte in 2011 als vertegenwoordiger van de Europese opleidingscentra deel uit van de vijfköppige Accreditation Board, het comité dat toeziet op de ETW en ETT-certificeringen doorheen Europa. Tom Joye is ook ETW-supervisor, wat inhoudt dat hij in opdracht van de EAC ter plaatse toezicht gaat houden op de correcte organisatie van ETW-examens in andere lidstaten. In 2011 heeft Tom een tweedaags ETW-examen in IPC-Groene Ruimte in Arnhem gesuperviseerd.

✦ Opleiding Tree Worker

In 2008 werd de bestaande opleiding boomverzorging grondig hervormd tot de opleiding Tree Worker. De basis hiervoor was het certificaat van European Tree Worker (ETW), zoals vooropgesteld door de European Arboricultural Council (www.eac-arboriculture.com). Meer en meer wordt dit certificaat gevraagd in bestekken, dit wordt de standaard voor de uitvoerende boomverzorger.

De opleiding Tree Worker is nu een totaalopleiding tot professioneel boomverzorger geworden die loopt over twee jaar. De opleiding omvat zowel een theoretisch luik (boombiologie, bodemkunde, snoeitechnieken ...) als een praktisch luik (gebruik van kettingzaag, klimtechnieken, hoogtewerker ...).

De opleiding wordt regionaal georganiseerd. In 2011 liepen drie opleidingen. In Gent volgden de cursisten die in 2009 aan de opleiding begonnen het tweede lesjaar. Een beperkte groep cursisten volgt eind 2011 ook de laatste vervolmakingsmodule (module 6). De cursisten die startten in 2010 in Genk ronden het eerste lesjaar af en startten met hun praktijkopleiding in het tweede lesjaar. En in oktober 2011 werd het eerste lesjaar van de nieuwe opleiding in Hoeilaart gestart. Die laatste is net als vorige jaren volzet (30 cursisten ingeschreven in minder dan 24u).

✦ Examen European Tree Worker (ETW)

BAAs, de vakorganisatie van Belgische boomverzorgers, organiseert in België jaarlijks één of enkele ETW-examen(s) onder supervisie van het EAC, de Europese koepelorganisatie van boomverzorgers. Inverde is de logistieke partner van BAAs voor de organisatie van de ETW-examens in Vlaanderen: wij staan in voor de inschrijvingen, financiële opvolging, promotie, logistieke ondersteuning op het terrein, ...

In 2011 organiseerd Inverde samen met BAAs twee ETW-examens: op 7 mei in en rond het Kasteel van Groenendaal en op 26 november in en rond het Kasteel van Heule (Kortrijk). Op 7 mei namen 17 boomverzorgers deel aan het examen, waarvan 7 het examen succesvol afgelegd hebben. Op 26 november namen 12 boomverzorgers deel, waarvan 10 succesvol.

✦ Opleiding Tree Technician

Naast het ETW-certificaat voor de uitvoerende boomverzorger, beheert de EAC ook een certificaat voor boomverzorgingsdeskundigen en leidinggevenden in het bomenbeheer: European Tree Technician (ETT). Doelgroep zijn boomverzorgers en boombeheerders (bv. bij openbare besturen). Tot op vandaag zijn slechts in een vijftal landen ETT-certificeringen georganiseerd.

Inverde is in 2010 gestart met de voorbereiding van een Tree Technician opleidingstraject in 2011 en een ETT-certificering in 2012. Het opleidingstraject bestaat uit korte opleidingen (één of twee dagen) over specifieke thema's uit het ETT-curriculum. De bedoeling is om zoveel mogelijk thema's uit het ETT-curriculum af te dekken voor het examens georganiseerd wordt. In 2011 vonden vier opleidingsdagen plaats ('De tomograaf nader bekeken', 'De trekproef nader bekeken' en twee maal 'Actuele ziekten en plagen bij bomen').

✦ Bomenwebsite

Om het aanbod van Inverde over bomenbeheer (opleidingen, certificering, informatie, ...) te bundelen, is een apart luik van de Inverde website gewijd aan bomen. Eind 2010 is een eerste aanzet gegeven. In 2011 werd de webpagina uitgebreid met relevante informatie en opleidingen. Ook in 2012 werkt Inverde deze pagina verder uit. Meer informatie vind je op <http://www.inverde.be/bomen/bomen>.

3.4.4. Bosgroepen

Omwille van besparingen schraptten de bosgroepen in 2010 in vorming. Tijd om de samenwerking tussen Inverde en de bosgroepen door te lichten om tot nieuwe en heldere afspraken te komen.

Er vond overleg plaats met de ANB-medewerkers betrokken bij de bosgroepenwerking. Bedoeling was te peilen naar de relatie ANB-bosgroepen en de financiële situatie (en verwachtingen) van de bosgroepen, met name de evolutie van de subsidiestromen met het oog op de interne staatsvormingen. Daarnaast vond overleg plaats met de Koepel van Vlaamse bosgroepen. In september werden provinciale overlegondes met de bosgroepen ingepland.

Dit overleg resulteerde in hernieuwde afspraken rond het structureel overleg en een voorstel tot oprichting van een werkgroep rond de vernieuwing van het opleidingsaanbod (zowel qua werkvormen als inhoudelijk en vormelijk). Daarnaast biedt Inverde ondersteuning bij buitenlandse studiereizen en grootschalige events (bijvoorbeeld brandhoutdag).

Ten slotte hebben we samengewerkt rond de ontwikkeling van de nieuwe website. Omtrent de nieuwe, gebruiks- en onderhoudsvriendelijke website (Content Management System) werd in de nota afgesproken dat de bosgroepen zelf kunnen instaan voor de inhoudelijke uitbouw van de site. Via een gebruikersbeheer dient bepaald te worden wie tot welke pagina's en functionaliteiten toegang heeft. In ruil voor de ontwikkeling van deze website vraagt het OC-ANB voor de verdere uitbouw van het expertisecentrum, te beschikken over een aantal gegevens die verzameld worden in het kader van de rapportagetool voor houtverkopen en activiteitenverslagen. Begin 2012 dienen nog concretere afspraken gemaakt te worden met alle bosgroepen en de koepel.

Op de coördinatorenvergadering van 10 november werd tevens het voorstel voor een driedaagse studiereis in 2012 naar Flevoland en coördinatorentweedaagse gekoppeld aan een bosbouwexcursie goed bevonden.

✦ Opleidingen

De bosgroepen vroegen 73,5 dagen opleiding aan, goed voor achttien verschillende (contract)opleidingen. Negen cursusdagen werden geannuleerd wegens te weinig deelnemers.

Vooraf de kettingzaagcursussen blijven heel populair (46 cursusdagen).

Nieuw in 2011 waren bijvoorbeeld een cursus over bestandsbeheer en bosflora. Daarnaast werd in het kader van de cursus bosconsulenten voor de Antwerpse bosgroepen een cursus over duurzaam bosbeheer op maat uitgewerkt.

De bosgroepen planden daarnaast acht verschillende opleidingen in een open aanbod naar een ruim publiek in samenwerking met Inverde. Dit kwam neer op 9,5 dagen opleiding.

Daarnaast vond een studiereis plaats en een brandhouthappening waarover je hieronder meer leest.

✦ Reis naar Duitsland

Naar jaarlijkse gewoonte organiseerde Inverde een reis voor bestuurders en coördinatoren. Ditmaal trokken we met 15 deelnemers van 20 tot 24 juni naar de regio rond Berlijn (Brandenburg, Oost-Duitsland). We bezochten er onder andere het 5.000 ha grote natuurreservaat Döberitzer Heide, het UNESCO Biosphärenreservat Spreewald, Fresdorfer Heide en Hoher Fläming, stuk voor stuk prachtgebieden die heel wat te vertellen hadden. Er werd onder meer kennis gemaakt met de werking van lokale verenigingen van boseigenaars, zowel op 'kleinschalig' niveau ('Forstbetriebsgemeinschaft Fresdorfer Heide' met ongeveer 460 leden en 3.000 ha privé-bos in beheer) als op niveau van de volledige deelstaat Brandenburg ('Waldbesitzerverband Brandenburg e.V.' die de belangen van maar liefst 2.270 leden en 110.000 ha bos verdedigt).

✦ Brandhoutdag

Op 8 oktober vond in samenwerking met de Antwerpse bosgroepen de Antwerpse brandhoutdag plaats voor zo'n 800 deelnemers. In de voormiddag was er een gezamenlijk brandhoutverkoop van de vijf Antwerpse bosgroepen en het ANB, in de namiddag waren er infostanden, lezingen en demo's verzorgd door de bosgroepen, het ANB, Inverde en tal van commerciële standhouders. Tevens vonden die dag de Kempense brandhoutgames plaats, met een aantal diverse disciplines zoals bijwerpen.

3.4.5. Centrum Voor Natuur- en milieueducatie vzw

Het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie richt cursussen in over natuur en milieu. De cursus natuurgids is de meest bekende uit haar aanbod. De vervolgmodule bosnatuurgids is de laatste stap in het cursustraject natuurgids.

In 2011 werd geen cursus bosnatuurgids gepland. De eerstvolgende cursus start in februari 2012. Net zoals de vorige jaren schakelt het CVN lesgevers van Inverde in om een aantal lesdagen te verzorgen.

3.4.6. Natuurgroepering Zoniënwood vzw

Elk jaar organiseert Inverde samen met Natuurgroepering Zoniënwood vzw (NGZ) vormingsactiviteiten in de vorm van laagdrempelige themawandelingen in het Zoniënwood. Deze wandelingen kaderen binnen een open aanbod en vinden plaats iedere tweede zondag van de maand.

Dit waren de onderwerpen in 2011:

- 09/01 Fikse boswandeling met soep
- 10/02 Valentijn in het bos
- 13/03 Kuieren in het verleden
- 10/04 De Haras van Albrecht en Isabella
- 08/05 De invloeden van een klooster op het bos
- 12/06 Fikse boswandeling met kruidige punch
- 10/07 Op stap met de boswachter
- 14/08 Water in het Zoniënwood
- 11/09 Boris de Bostrol nodigt de kinderen uit naar het bos
- 09/10 Het Internationaal Jaar van het Bos
- 13/11 Dieren onder de wielen, de ontsnippering van het Zoniënwood
- 11/12 Het bos lezen

3.4.7. Erkenningregeling

✦ Cijfers

Erkenningregeling	304	20	7	2
Cursussen	110	18	5	2
Activiteiten	194	2	2	0

De cursussen voor de erkende bosexploitanten kenden in 2011 een lichte uitbreiding. We moesten nagenoeg geen geplande cursussen annuleren en zelfs enkele gegeerde onderwerpen ontdebellen. Dankzij de jarenlange inspanningen van Inverde voor de erkende bosexploitanten, kunnen we ondertussen buigen op een solide reputatie in de sector.

In 2011 vond de sectordag bosexploitatie plaats in Olen. Het evenement was volzet met 150 deelnemers. Verschillende workshops kwamen aan bod, o.a. veilig werken langs de weg, gebruik van hoogwerkers, demo van een moderne bostractor, beheervisie van het ANB en methoden voor kabelondersteunde vellingen. Onze directeur, Tom Embo, lanceerde het KOBÉ-project tijdens de verwelkoming, met de belofte dat we de eerste resultaten een jaar later zullen voorstellen. Tijdens de afsluitende receptie kregen de exploitanten naar goede gewoonte de kans om hun contacten binnen de sector te onderhouden.

De basisopleiding bosexploitatie, een pakket van 30 lessen, werd in 2011 drie maal ingericht: in Tessenderlo, in Neerglabbeek met medewerking van de firma Muffels uit Genk voor de praktijklocatie en één keer op aanvraag bij de firma Boeve & Hop in Uddel, Nederland. De tendens bij de basisopleiding is dat er steeds meer jonge startende bosbouwers deze cursus volgen. Dit in tegenstelling tot de voorbije jaren, toen er nog een overwicht was van mensen die eigenlijk al tientallen jaren in het vak zitten maar nog niet administratief erkend waren. Dit geeft ons de mogelijkheid om meer op maat van de werkelijke doelgroep van de basisopleiding te werken en zo de sector naar de toekomst toe te blijven ondersteunen. In deze optiek werd eind 2011 dan ook beslist om te investeren in nieuw materiaal, met name een afstandsbestuurde lier voor het uitslepen van boomstammen.

3.4.8. Openbare besturen

De cursussen voor openbare besturen zitten in een dalende trend. Inverde startte twee samenwerkingsverbanden op met het Limburgse CNL en het West-Vlaamse PCLT met als doel de dienstverlening aan de lokale besturen verder te verbeteren.

3.4.9. Studiedagen en activiteiten

✦ Cijfers

Studiedagen en activiteiten	729	9	8	6
Studiedagen	709	8	7	6
Activiteiten	20	1	1	0

✦ Studiedagen

Een overzicht van de studiedagen en meer informatie hierover lees je in het hoofdstuk Inverdevent (zie p. 36).

Activiteit: 15de Vlaams Kampioenschap houthakken (3 juli)

Vorige jaren organiseerden we in het eerste weekend van juli twee wedstrijden houthakken: een kampioenschap voor scholieren op zaterdag en een Vlaams Kampioenschap Houthakken voor de professionelen op zondag. In 2011 werd de scholierenwedstrijd niet georganiseerd omwille van de vele arbeidstijd dat dit met zich meebrengt.

Het Vlaams kampioenschap had zoals steeds plaats in het kader van de Landbouwdag te Alden Biezen. Met deze activiteit willen we het veilig werken (en dan meer specifiek met de kettingzaag) promoten bij een groot publiek en binnen de landbouwsector. Er waren 20 enthousiaste deelnemers die hun professionele kunsten demonstreerden aan duizenden bezoekers. Na inspectie van de kettingzagen en de veiligheidskledij en de uitleg over de proeven, ging de wedstrijd van start. In de voormiddag was het de bedoeling om als deelnemer zo hoog mogelijk te eindigen. De beste acht deelnemers kwamen immers in de namiddag in de A-finale terecht en de anderen in de B-finale.

In de A-finale waren proeven opgenomen als onttakken, plankjes zagen, schijven zagen en het vellen van een boom. Iedereen mocht een prijs in ontvangst nemen. Naargelang de rangschikking was het prijzenmandje meer of minder gevuld. David Bergen, de winnaar, mocht zelfs een kettingzaag mee naar huis nemen. De dag werd afgesloten met een gesmaakte barbecue.

3.5. Contractopleidingen

2011	Aantal cursisten	Totaal aantal dagen opleiding	Aantal verschillende opleidingen	Aantal nieuwe opleidingen
Contractopleidingen	2378	345	61	10

Contractopleidingen vormen een belangrijk deel van alle opleidingen die worden gegeven door Inverde. Met contractopleidingen bedoelen we alle klanten die een contract aangaan met Inverde voor het bestellen van een cursus. De verschillende doelgroepen staan hiernaast vermeld.

In 2011 werden 268 dagen praktijkopleidingen georganiseerd waarvan 168 dagen over kettingzaaggebruik en 77 dagen theorieopleidingen.

3.5.1. Lokale besturen en openbare instellingen (behalve het ANB)

Inverde is en blijft een belangrijke aanbieder van opleidingen voor de openbare groene sector. Vooral praktijkgerichte opleidingen worden veel gevraagd. Inverde biedt de mogelijkheid om de cursus te organiseren op het tijdstip en de locatie die de klant wenst. Inverde staat in voor alle logistieke, praktische en organisatorische zaken.

Voor lokale besturen en openbare instellingen werden in 2011 88 mandagen praktijkgerichte cursussen gegeven. Daarnaast vonden negen dagen theoretische lessen en wandelingen plaats (tien verschillende opleidingen).

De belangrijkste klanten zijn gemeenten, steden en provinciebesturen, maar ook andere overheidsbedrijven zoals VMM en OCMW's. Ook brandweerkorpsen zijn belangrijke klanten.

3.5.2. Natuur- en bosverenigingen

In 2011 werden 39 mandagen les gegeven aan Natuurpunt vzw en aan JNM. Voor het overgrote deel waren dat opleidingen kettingzaaggebruik.

3.5.3. Sociale economiebedrijven

Meer en meer diensten en bedrijven doen beroep op instellingen met sociale tewerkstelling voor het onderhoud van hun bos, natuur en groen. Deze sociale economiebedrijven leggen veel nadruk op het veilig en technisch correct werken van hun arbeiders en begeleiders. Hiervoor hebben zij beroep gedaan op Inverde voor meerdere opleidingen. In 2011 waren dat 70 mandagen. Daarnaast vonden nog twee dagen theorieopleiding plaats over verwarmen met hout.

3.5.4. Onderwijsinstellingen

Instellingen in het reguliere onderwijs doen beroep op Inverde voor specifieke cursussen. Meestal gaat het om tuinbouwscholen die een praktijkgerichte cursus kettingzaag willen geven aan hun leerlingen. Tuinbouwscholen, hogescholen en universiteiten deden 51 dagen beroep op Inverde voor de invulling van een specifieke cursus.

Net zoals de voorbije twee jaren schakelde de Provinciale Hogeschool Limburg ons in om een aantal lessen (vijf dagen) van het Postgraduaat Bosbeheer te verzorgen.

3.5.5. Sociaal-culturele organisaties

Door sociaal-culturele organisaties werden acht opleidingen aangevraagd (4,5 lesdagen). Hiervan werden twee opleidingen geannuleerd wegens onvoldoende deelnemers. De activiteiten naar deze doelgroep worden afgebouwd daar we als gevolg van de fusie geen erkenning meer hebben in het decreet rond sociaal-cultureel volwassenenwerk.

3.5.6. Regionale landschappen

De Regionale landschappen vroegen dertien opleidingen aan, in totaal goed voor 10,5 lesdagen. Hiervan waren enkele demonstratiemomenten waarbij een grote groep mensen één van onze praktijklesgevers aan het werk kon zien over het beheer van kleine landschapselementen en het knotten van bomen.

3.5.7. Bosgroepen

De bosgroepen vroegen 73,5 dagen opleiding aan, goed voor achttien verschillende opleidingen. Negen cursusedagen werden geannuleerd wegens te weinig deelnemers. Vooral de kettingzaagcursussen blijven heel populair (46 cursusedagen).

Nieuw in 2011 waren bijvoorbeeld een cursus over bestandsbeheer en bosflora. Daarnaast werd in het kader van de cursus bosconsulenten voor de Antwerpse bosgroepen een cursus over duurzaam bosbeheer op maat uitgewerkt.

3.5.8. Andere

Voor andere bedrijven en organisaties dan bovenstaande organiseerden we drie opleidingen.

3.6. Opleiding via projecten

3.6.1. Project Graskracht

In het kader van het project Graskracht (zie hoofdstuk 4 Projecten, punt 4.3.3. voor een beschrijving van het project) werden verschillende studiedagen georganiseerd.

Een overzicht:

Datum	Locatie	Type activiteit	Aantal deelnemers	Aantal bedrijven
6/04/2011	Brugge	workshop op congres FEBEM	70	
29/04/2011	Brussel	studiedag bermbeheer AWV	98	6
12, 19 en 26/5/2011	Rumbeke	cursus	19	4
2/07/2011	Herselt	thematische excursie/demo	35	5
6-9/11/2011	Duitsland	studiereis	17	9
20/09/2011	Antwerpen	workshop VOSEC	11	9
25/11/2011	Gent	wetenschappelijke studiedag	64	48

3.6.2. Project MIP

In het kader van het project MIP (zie 4.3.4. voor een beschrijving van het project) werd een cursus van drie modules aangeboden in het voorjaar van 2011. Deze cursus was vooral bedoeld voor mensen die meer technisch inzicht willen verwerven in het gebruik van houtige biomassa als energiebron, meer bepaald via het verbranden van houtchips. Dit kan aan de orde zijn wanneer men zelf dergelijke verbrandingsinstallaties gaat gebruiken, maar ook in de contacten met de houtverwerkende industrie en bosbeheerders zoals bosgroepen.

De eerste module was een gastcursus van Pieter D. Kofman, een specialist met 27 jaar ervaring met onderzoek, handel en advies omtrent hout voor energieproductie. Als tweede module werden de houtkanten, holle wegen en houtige wegkanten besproken door Willy Verbeke en ten derde kreeg de geïnteresseerde een uiteenzetting over het Limburgs bosbeheer en energiehout van Robbie Goris.

3.6.3. Harmonisch park- en groenbeheer (HPG)

Harmonisch Park- en Groenbeheer is de beheervisie die het ANB ontwikkelde voor het beheer van parken en openbaar groen in Vlaanderen. Voor de verspreiding en vertaling van deze visie naar de groensector coördineert Inverde in opdracht van het ANB volgende projecten.

✦ Opleidingstraject HPG voor steden en gemeenten

Dit project werd opgestart in 2004 en wil aan openbare besturen een goedkoop opleidingsprogramma aanbieden om de HPG visie optimaal te verspreiden. Er werden oorspronkelijk drie modules ontwikkeld op maat van de verschillende doelgroepen: mandatarissen, leidinggevenden en arbeiders. De voorbije jaren is het aanbod uitgebreid en aangepast, ondermeer door de publicatie van verschillende Technische Vademeca HPG. Het eerste contract voor 200 lesdagen werd afgesloten in de loop van 2006 en vervolgens verlengd met nog eens 200 lesdagen.

In 2011 zijn 8,5 lesdagen HPG-opleiding gegeven, de verdeling over de verschillende modules is als volgt:

- HPG Basis voor arbeiders - Sint-Niklaas - 28-29/03/2011
- HPG Basis voor arbeiders - Sint-Niklaas - 20-21/04/2011
- HPG Bomenbeheer voor leidinggevenden - Genk - 6-7/06/2011
- Info-avond groendaken - Sint-Gillis-Waas - 13/09/2011
- HPG Bomenbeheer voor leidinggevenden - RL Meetjesland - 18-25/10/2011

Meer informatie over het Project Bomenwijzer lees je in hoofdstuk 4 Projecten, punt 4.3.2.

3.7. Bosmuseum Jan van Ruusbroec

3.7.1. Bezoekersaantallen

In 2011 bezochten 6564 mensen het bosmuseum. Er is nog steeds een traditionele kleine voorjaarspiek rond de maand mei, maar de herfstkleuren van het najaar blijven de meeste bezoekers naar het bosmuseum lokken.

3.7.2. Natuurateliers en leerpaden

Onze werking naar de scholen uit Vlaams-Brabant en naar de Vlaamstalige scholen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd ook in 2011 bestendig. Voor deze scholen hebben we ook voor het schooljaar 2010-2011 een subsidie gekregen van de provincie Vlaams-Brabant en van de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

In 2011 is verder gewerkt aan de professionalisering en uitbreiding van de natuureducatieve activiteiten. Voor elke leeftijdsklasse (vanaf het 1ste kleuterklasje tot de eerste graad ASO) bestaan er uitgeschreven leerpaden of ateliers.

In 2011 werd een nieuw leerpad uitgewerkt in functie van het thema van de week van het bos : 'bos zonder grenzen'. Dit leerpad wordt samen met een aangepast werkblad online ter beschikking gesteld van de scholen.

De samenwerking met het CVN voor de cursus 'natuurgids' resulteerde in het rekruteren van twee nieuwe gidsen. Zij zullen in het voorjaar van 2012 verder wegwijs gemaakt worden in de werking van de natuurateliers.

Samenwerking met het PEFC resulteerde in zes ateliers 'nestkasten timmeren'. De ateliers en het materiaal werden door de organisatie gratis aangeboden.

Met studenten van de KHLeuven wordt gewerkt aan een interactief leerpad voor kinderen doorheen het bosmuseum. Het wordt in uitvoering gebracht in de maand januari.

Het leerpad 'biotoopstudie van het bos', uitgewerkt voor de 1ste graad Secundair Onderwijs, werd een succes. Het werd in 2011 maar liefst 15 maal aangevraagd.

Een digitaal evaluatieformulier werd naar de scholen verzonden.

De leerpaden werden begeleid op twee verschillende locaties in het Zoniënwood: GC de Bosuil en het bosmuseum Jan van Ruusbroec.

Een overzicht van het aantal aangevraagde natuurateliers:

(Ander = Zomerschool, opvangcentra, Poolse school, klassen die enkel een bezoek aan de tentoonstelling aanvroegen).

Voorjaar 2011	Vlaams-Brabant	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Ander	Totaal
klassen	21	27	2	50
leerlingen	300	415	230	945
Najaar 2011				
klassen	85	52	9	146
leerlingen	1629	987	393	3009

In 2011 werden er 196 leerpaden/ateliers aangevraagd, waaraan totaal 4004 leerlingen deelnamen.

In 2010 waren dat 196 leerpaden en 3883 leerlingen.

Opmerking: in vergelijking met 2010 waren er in het najaar 30 klassen minder. In het voorjaar nam het aantal klassen toe met 31, voornamelijk klassen uit het secundair onderwijs. Het gemiddeld aantal leerlingen per klas lag hoger dan vorig jaar.

3.7.3. Tijdelijke tentoonstellingen

In het najaar van 2011 kon het bosmuseum uitpakken met de nieuwe vleermuizententoonstelling die door het ANB werd ontwikkeld. De tentoonstelling werd geopend met een foto-vertelavond over vleermuizen, door Rollin Verlinde. Deze avond vormde een mooie mix van indrukwekkende natuurfoto's en heel wat interessante informatie over deze mysterieuze dieren.

3.7.4. Zondagen van het museum

In 2011 werden zeven Zondagen van het Museum georganiseerd:

- Keltische bomenverering en -symboliek, door François Van den Broeck 6 februari
- Nieuwe Belgen: planten en dieren 'immigranten', door Peter De Ridder 6 maart
- Koesterburen, Frederik Van Lerberghe 3 april
- Boom en plant als kraakpand: plantengallen, Pierre Kestemont 5 juni
- Algen, door Caroline Souffreau, KULeuven 4 september
- Ontsnippering van het Zoniënwoud en ecoducten, door Patrick Huvenne 13 november
- Sporen van de mens in het Zoniënwoud: houtskool en ijzererts winning, door dr. Roger Langohr 4 december

3.7.5. Film in het bos

Op donderdag 25 augustus organiseerde het bosmuseum in samenwerking met de Vereniging voor Bos in Vlaanderen, Natuurgroepering Zoniënwoud vzw en het regiokantoor Groenendaal voor de achtste maal een avondactiviteit Film in het Bos.

In 2011 viel de keuze op de film 'Horton hears a who'.

Meer dan 150 mensen waren van de partij en genoten van een fijne filmvoorstelling in een schilderachtig kader.

4. Strategische doelstelling 3

Het OC-ANB verstrekt diensten aan het ANB en zijn partners om projecten binnen de missie van het ANB vorm te geven

4.1. Strategische projecten

Om de nieuwe missie en visie ingang te laten vinden in de organisatie werden vijf strategische projecten geselecteerd waarin de nieuwe strategie werd geïmplementeerd. In dit hoofdstuk krijgt u een overzicht van deze projecten, samen met de doelstelling die in het kader hiervan werden gerealiseerd.

4.1.1. Expertisecentrum houtverkoop / KOBE

Het OC-ANB ondersteunt het Agentschap voor Natuur en Bos bij de vermarkting van het hout uit haar domeinen. Vanuit deze dienstverlening heeft het OC-ANB toegang tot een waaier van verkoopgegevens.

In 2011 werd de interne werking van de houtverkoop geoptimaliseerd. Na een procesanalyse bleek dat vooral de informatiedoorstroming nog kon verbeteren. Ook het softwaresysteem Ivanho kende al enkele verbeteringen. Deze software wordt gebruikt om de verkoopgegevens voor te bereiden en te registreren. In 2012 zal een verbeterde versie van deze tool in gebruik kunnen worden genomen.

In 2011 werden de eerste stappen gezet in de richting van expertise-opbouw en -deling met partners.

Zo werd op de beheercommissie van maart een eerste rapportering gegeven over de volumes en monetaire waarden van de houtverkopen van 2009 tot 2011. Met de hulp van jobstudenten werd deze informatie verder aangevuld met gegevens over sortimenten. Daarnaast werd een rapporteringstool gemaakt voor de Bosgroepen. Door deze inspanningen zullen we begin 2012 een meer uitgebreide rapportering ter beschikking kunnen stellen aan de partners.

Naast kennisdeling werd ook een basis gelegd voor expertise-opbouw inzake houtverkoop. Zo werd het project KOBE opgestart, wat staat voor KennisOndersteuning bij Beheer en Economie van natuur-, bos- en groendomeinen. Dit samenwerkingsproject tussen het OC-ANB en het ANB heeft als doel de kennisbehoeften binnen de twee oprichtende organisaties te inventariseren, de beschikbare kennis en expertise samen te brengen, kennisleemten te onderkennen en deze aan te vullen door middel van experimenten, proefprojecten en onderzoek. In eerste instantie zal KOBE zich toespitsen op de thema's hout en biomassa.

Via het KOBE-project wil het OC-ANB ook een link leggen naar de externe partners die via klankbordgroepen en deelname aan de deelprojecten betrokken worden bij het ontsluiten en vergaren van de benodigde kennis en expertise. In 2011 werd het project KOBE een realistisch concept, in 2012 wordt het realiteit met concrete projecten en doelstellingen.

4.1.2. Veiligheid

✦ Jaaractieplan 2011

Het jaaractieplan Veiligheid voor het ANB had in 2011 vier grote pijlers: de loodsen, ergonomie, veiligheids instructiekaarten en het psychosociaal welzijn.

Daarnaast werden er welzijnsrondgangen in de loodsen uitgevoerd, indienstellingen van arbeidsmiddelen en materiaal opgemaakt, deelgenomen aan FSC-audits en ondersteuning geboden op het vlak van welzijn.

Hieronder belichten we enkele projecten van naderbij.

✦ Opleiding mobiele arbeidsmiddelen

Dit project ging in 2011 van start en is van toepassing op alle loodsen. Doel is de groenarbeider in zijn vertrouwde omgeving een specifieke opleiding te geven over mobiele arbeidsmiddelen.

In een eerste fase maakt het OC-ANB in iedere loods een inventaris op van de aanwezige mobiele arbeidsmiddelen en wordt gekeken naar de specifieke vormingsnoden van de groenarbeiders.

In de tweede fase wordt de vorming gegeven, die bestaat uit twee delen. Het theoretisch deel spitst zich voornamelijk toe op verkeerswetgeving en gerelateerde begrippen. In het tweede, praktische deel worden door middel van toolbox meetings diverse arbeidsmiddelen en -technieken aangeleerd. Binnen dit tweede deel vormen de technische eisen en de ladingzekerheid van aanhangers een vast onderwerp.

Deze vorming loopt nog tot het voorjaar van 2013, tot alle loodsen aan bod zijn geweest.

✦ EHBO voor groenarbeiders

In het najaar startte het OC-ANB met een basisopleiding eerste hulp voor alle groenarbeiders van het agentschap. Deze opleiding staat los van de wettelijk verplichte opleiding van bedrijfseerstehulp. De focus ligt op 'Omgaan met levensbedreigende situaties' en 'Alarmeren' in de natuur- en boscontext die sterk kan verschillen van een industriële omgeving.

✦ Levensbedreigende situaties

De deelnemers leren levensbedreigende situaties herkennen en krijgen een basisopleiding reanimeren. Op het programma staan ook enkele simulaties van mogelijke praktijksituaties.

✦ Alarmeren

De hulpdiensten alarmeren is het meest fundamentele onderdeel van een goede eerstehulpverlening. Om de juiste diensten te kunnen alarmeren werden twee dragers ontworpen met de belangrijkste noodnummers: een zelfklever voor alle voertuigen (wagens, tractoren, ...) en een kaartje voor in de portefeuille.

In de praktijk laat de bereikbaarheid op vlak van GSM en/of het terrein ons soms in de steek. Hoe men dan dient te handelen, wordt ook in de opleiding aangehaald.

✦ Veiligheidsinstructiekaarten en risicoanalyses

De interne werkgroep maakte de inventaris op van alle bestaande en nog ontbrekende veiligheidsinstructiekaarten, alsook van de structuur en inhoud van de kaart. In 2011 werd de nadruk gelegd op de opmaak van veiligheidsinstructiekaarten als instrument bij toolbox meetings.

4.1.3. Kosten efficiëntie

Natuurontwikkeling, kwetsbare biotopen in stand houden, domeinen openstellen voor recreaties, het zijn allemaal noodzakelijke activiteiten waar jaarlijks grote kosten tegenover staan. In 2011 werden de beheerkosten in kaart gebracht.

Verder werd de registratiemodule van de 'databank plannen en opvolgen beheerwerken' in heel het ANB in gebruik genomen. In deze databank wordt voor alle beheerwerken die in eigen regie zijn uitgevoerd, opgenomen hoeveel dit werk heeft gekost, zowel op het vlak van benodigde machines als qua werkuren. Deze gegevens worden ook gebruikt om de cursus kostenefficiëntie in natuur- en bosbeheer verder te verfijnen aan de hand van concreet cijfermateriaal.

Jaarlijks komen bij de uitvoering van beheerwerken grote hoeveelheden grasmaaisel vrij. De afvoer en verwerking daarvan is vaak een dure aangelegenheid. Een marktverkenning van enkele jaren geleden toonde aan dat veel bedrijven weigerachtig staan tegenover de verwerking van grasmaaisel via bijvoorbeeld vergisting. Om de drempel voor de marktspelers te verlagen, startte het OC-ANB in 2010 het EFRO-project Graskracht op, in samenwerking met negen externe partners (zie pg. 42). Dit project loopt over twee jaar en onderzoekt in welke mate grasmaaisel vergist kan worden, en hoe dit op de meest doeltreffende manier kan worden aangepakt. In 2011 werd in kader van dit project een inventaris gemaakt van de vrijkomende hoeveelheden grasmaaisel in Vlaanderen, vandaag en in de toekomst. Daarnaast werden er, zowel op laboschaal als in de praktijk, proeven uitgevoerd om het vergistingspotentieel van dit maaisel na te gaan. De problematiek rond verwerking van grasmaaisel leeft trouwens niet enkel in Vlaanderen. Zo werd in kader van Graskracht in 2011 een studiereis naar Duitsland georganiseerd om samen met de 19 geïnteresseerden te kijken hoe men daar omgaat met het vergisten van gras.

4.1.4. Inverdevent

Het OC-ANB beschikt over heel wat expertise inzake de organisatie van studiedagen en symposia. In het kader daarvan ondersteunt het OC-ANB het Agentschap bij de organisatie van studiedagen, symposia en andere inhoudelijke activiteiten. De ondersteuning kan variëren van een beperkte basisondersteuning (bv. digitale uitnodiging versturen, inschrijvingen verzamelen) tot de volledige organisatie van de activiteit en evaluatie na afloop. De ondersteuning kan inhoudelijk zijn (vanuit een vraaggestuurde instelling ontwikkelt het OC-ANB de inhoud van de studiedag in samenspraak met het ANB) en/of praktisch (het OC-ANB verzorgt wanneer gewenst ook de administratieve en logistieke organisatie van de studiedag).

In 2011 werkte het OC-ANB mee aan de volgende evenementen:

✦ Starters in het Bosonderzoek

17 maart in Brussel

Onderzoekers met maximaal vier jaar professionele ervaring kunnen tijdens de studiedag starters lezingen of postervoorstellingen geven. Op studiedag Starters in het Bosonderzoek waren 143 aanwezigen, overwegend studenten. Naast negen presentaties of lezingen werden 29 posters voorgesteld, het grootste aantal tot nu toe op een dergelijke studiedag.

Het ANB zorgde voor een zaal, drank en broodjes. Er waren lezingen van onderzoekers verbonden aan de universiteiten van Gent, Leuven, Antwerpen en Brussel, evenals van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. De eindspreker was Kris Verheyen (Universiteit Gent) met een lezing over de betekenis van bosbeheer in de Lage Landen.

✦ Studiedagen in het kader van de voorstelling van het vademecum Paden en Verhardingen

24 maart in Oostende | 7 april in Hasselt

De aanleg van paden en verhardingen in groengebieden is vaak een complex technisch vraagstuk. Daarom ontwikkelde het ANB het Technisch Vademecum Paden en Verhardingen. Dit vademecum richt zich tot de groenbeheerder die diverse types paden en andere verhardingen (zoals parkings, pleintjes ...) moet ontwerpen, aanleggen of beheren in parken, natuurgebieden en bossen.

Het vademecum werd aan het doelpubliek voorgesteld tijdens twee studiedagen. In de voormiddag kwamen een aantal sprekers aan bod. In de namiddag stond een terreinbezoek op het programma. In Oostende was dat een wandeling in het Maria Hendrikapark, in Hasselt ging het om een landschapswandeling op Abdijsite Herkenrode.

Beide studiedagen kenden een grote opkomst: 124 deelnemers in Oostende en 129 in Hasselt.

✦ Studiedag houtvoorraadbeheer

12 oktober, congrescentrum Bremberg in Haasrode

Door de bomen het hout niet meer zien, dat was het thema van deze studiedag. Sprekers van de Europese Commissie, de Minaraad, het Labo Houttechnologie van de UGent, het ANB en het OC-ANB lichtten toe wat het Vlaamse beleidsniveau onderneemt op vlak van houtbevoorrading in Vlaanderen en hoe de houtindustrie omgaat met dit gegeven.

Daarnaast verzorgde Inverde volgende andere evenementen:

- Excursie Bosland in het kader van International Conference Forests 2011 op 23 november 2011 in Bosland
- Colloquium Zoniënwood op 29 november 2011 in Brussel
- Symposium historische ecologie op 16 december in Diksmuide

4.1.5. Groen in de Stad

✦ Strategisch project

Op 1 januari 2011 ging binnen het ANB het strategisch project Groen in de Stad (GidS) van start. Met dit project wil het ANB mee invulling geven aan de doelstelling 'Groen en Dynamisch Stedengewest' zoals opgenomen in het actieplan van de Vlaamse Regering (ViA - Vlaanderen in Actie).

✦ Interne communicatie: Informatie en opleiding over GidS binnen het ANB

De Ambassadeur Groene Steden vergezelde de projectcoördinator GidS tijdens de voorstellingsronde aan de Provinciale Diensten en aan de Staf van Beleid en Beheer (8 november 2011). Op 22 november werd GidS voorgesteld aan de provinciale dienst Vlaams-Brabant, aansluitend werd een terreinbezoek gebracht aan het stedelijke groen in Leuven. Op 29 november trok GidS naar de provinciale dienst Oost-Vlaanderen en op 9 december naar de provinciale dienst Limburg. De voorstelling aan de provinciale diensten West-Vlaanderen en Antwerpen worden gepland in 2012.

Om de collega's van het ANB en Inverde verder te inspireren over groenere steden en gemeenten, organiseert Inverde drie middaglezingen over Groen in de Stad. De eerste vond plaats op 25 oktober 2011. Liesbet Van Loo van de groendienst van de Stad Gent gaf tekst en uitleg bij het groenbeleid van de Stad Gent. Op 1 maart 2012 geeft professor Martin Hermy een lezing en op 22 mei sluit Erik Rombaut de reeks af.

✦ Externe communicatie: Netwerkmodel en Ambassadeur

Groen in de Stad is een netwerkverhaal. Het wil steden en gemeenten in contact brengen met elkaar én met het ANB en Inverde, zodat noden en behoeftes aan kennis, contacten, inspirerende goede voorbeelden samen kunnen opgenomen worden. De Ambassadeur Groene Steden is de spil in dit netwerk en concentreert het netwerk rond 2 basiselementen: netwerking en webcommunicatie.

2011 was ook een opstartjaar waarin voornamelijk veel verkennende contacten werden gelegd met een 15-tal steden, gemeenten, provincies, andere departementen van de Vlaamse Overheid, alsook een 15-tal andere partners binnen de sector. Hiervoor ontwikkelde de ambassadeur een portfolio aan de hand waarvan het project GidS en de werking van Inverde kan voorgesteld worden bij de steden en gemeenten. De Ambassadeur legt zo contacten en zorgt dat er engagementen kunnen worden aangegaan die het GidS-project mee vorm geven.

Foto: bloemaard (bron: gemeente Brasschaat)

✦ Volkstuinen Oudenaarde

Vanuit het project GidS groeide de behoefte aan een website die als portaal kan dienen voor de communicatie naar steden en gemeenten toe. De verkennende gesprekken rond het opstarten van deze website werden in derde en vierde kwartaal van 2011 gevoerd met enkele webbureau's en de interne diensten van het ANB. In 2012 wordt deze website concreet gerealiseerd. Tegelijk zal een bekendmakingscampagne ontwikkeld worden.

✦ Internationale ambities

In 2011 werd beslist om het GidS-project in te passen in een internationale dynamiek. Europa en de wereld moeten kunnen kennismaken met voorbeeldstellende realisaties in Vlaanderen en omgekeerd. De Vlaamse steden en gemeenten worden actief aangespoord om deel te nemen aan de wedstrijd Liveable Communities. De projectoproep Harmonisch Park- en Groenbeheer werd zodanig herschreven dat jaarlijks een Vlaamse laureaat kan doorstromen richting deze internationale wedstrijd. De coaching van de Vlaamse laureaat in dit hele gebeuren gebeurt door de VVOG. De ambassadeur leverde inspiratie voor het herschrijven van de projectoproep en was aanwezig tijdens de overleg momenten met VVOG.

GidS kijkt ook naar realisaties in het buitenland. De mogelijkheid werd verkend om in het kader van de Bundesgartenschau een groensafari te organiseren naar Koblenz dat in 2011 tevens partner was van het OC in een Europees project.

❖ Koblenz

In het kader van GidS diende het OC-ANB in 2011 het LEADER-project 'Vorselaar, verrassend natuurlijk' - Pilotproject 'Prikkel voor een groener en leefbaarder plattelandsdorp' in, dat samen met de gemeente Vorselaar werd ingediend, werd wel goedgekeurd en zal lopen van 1 januari 2012 tot en met 31 december 2013.

❖ Kennisdeling

Naast de netwerking vinden we het belangrijk dat de informatie toegankelijk is voor een breed publiek.

Zo schreef de Ambassadeur Groene Steden mee aan het Praktijkboek Publieke Ruimte 2011 dat verscheen naar aanleiding van de Dag van de Openbare Ruimte in maart 2011 en stond in voor de redactie, de coördinatie en regie van het inspiratieboek 'Ideeën voor Groenere Steden en Gemeenten in Vlaanderen'. Dit inspiratieboek bundelt de meest haalbare ideeën van het digitale groenlabo, groenlab.com, en enkele voorbeeldstellende groenrealisaties in Vlaanderen. Het boek werd op de Dag van het Park overhandigd aan alle Vlaamse Steden en Gemeenten en andere groenspelers.

Inverde lanceerde in 2011 samen met het ANB het 'Vademecum Paden en Verhardingen' en legde de laatste hand aan de Bomenwijzer, het 'Handboek Beheer Veterane Bomen' en het 'Vademecum Kruidachtigen'. Er werd verder gewerkt aan het Vademecum Recreatieve Infrastructuur en het Vademecum Heesters en Struiken.

GidS heeft de ambitie om verder te kijken én te reiken dan de klassieke doelgroep van groenambtenaren. GidS gelooft erin dat andere sectoren in het verstedelijkte Vlaanderen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het meer groene karakter van ons gewest. In 2011 werden de eerste voorbereidingen getroffen om binnen twee jaar een kennisproduct en thematische studiedagen en safari's te organiseren rond de mogelijkheden van (ge)bouwen, soortenbescherming en groen.

Samen met lesgever Tom Joye bracht de Ambassadeur een voorbereidend bezoek aan Brasschaat en Nieuwpoort, de gastgemeentes voor de studiedagen over bomen in het kader van de Dag van het Park. Brasschaat en Nieuwpoort werden gekozen als bestemming omdat beide gemeentes in het verleden LivCom-laureaten waren.

De Ambassadeur woonde tevens de startvergadering bij met Absoluut (communicatiebureau dat de campagne van de Dag van het Park 2012 uitwerkt) en was ook aanwezig op de overlegmomenten met VLAM. VLAM werd partner van Dag van het Park na een eerste informeel overleg met GidS n.a.v. hun website www.beterbuurtgroen.be.

❖ Innovatie en experiment

Via de Ambassadeur Groene Steden houdt GidS de vinger aan de pols met betrekking tot innoverende en creatieve groenrealisaties in Vlaanderen en het buitenland. Op DOK, werfplek voor verpozing en creatieve manoeuvres op de oude interbetoncentrale (Oude Dokken) langs de Afrikalaan in Gent, experimenteerde het OC met foto's van groen op de omheining van de site.

Er werd gepoogd om in 2011 een Parking Day te organiseren samen met AVEVE, maar wegens te korte deadlines zal die plaatsvinden in september 2012.

Tijdens de afwezigheid van ANB-collega Eva Troch startte de Ambassadeur de voorbereiding van een offerteaanvraag ter organisatie van een tweedaagse masterclass over de toekomstige groenpool Oud Vliegveld in Oostakker-Lochristi. Samen met de provinciale directeur Oost-Vlaanderen van het ANB en de medewerker intern beleid van het OC-ANB, voerde zij de verkennende gesprekken met de Stad Gent en zette een ontwerp van offerteaanvraag op papier. Bij haar terugkeer op 1 januari 2012 nam ANB dit dossier weer over.

✦ Duurzame Onkruid Bestrijding

Het decreet 'Reductie van bestrijdingsmiddelen' (RBM) verplicht openbare besturen om het gebruik van pesticiden tegen eind 2014 tot een nulgebruik af te bouwen. In het kader daarvan bouwt het OC-ANB haar expertise, kennis en opleidingsaanbod over dit thema verder uit.

Er werd contact opgenomen met verschillende partners uit het binnenland, enerzijds om kennis en ervaringen over het thema reductie van bestrijdingsmiddelen (RBM) uit te wisselen en anderzijds om hun interesse af te toetsen voor een mogelijke toekomstige samenwerking of een gemeenschappelijk project. Daarnaast werd informatie en kennis over RBM verzameld door deelname van medewerkers aan studiedagen, via overlegmomenten met verschillende sociale economiebedrijven en openbare besturen en aan de hand van het digitaal samenbrengen van beschikbare informatie over dit thema.

Daarenboven werden overlegvergaderingen met VMM en Velt georganiseerd om na te gaan op welke manier of via welk medium beschikbare informatie intern en extern aan partners ter beschikking zouden kunnen worden gesteld en dit bij voorkeur via de website www.zonderisgezonder.be, het officieel meldpunt voor RBM rapportering van de Vlaamse Milieumaatschappij.

Er vond een overdracht plaats tussen Velt en Inverde betreffende het RBM-opleidingspakket aan openbare besturen. Dit met de bedoeling om kandidaat-lesgevers te screenen voor toekomstige RBM-opleidingen en het opleidingsaanbod hierop af te stemmen.

Ook met het ANB werd regelmatig overleg gepleegd, om te polsen op welke manier in de ANB-domeinen rond RBM wordt gewerkt en welke alternatieve technieken er worden toegepast om aan het RBM decreet te voldoen. Zo kon onze organisatie inzicht krijgen in de RBM behoeften om in de toekomst een aangepaste ondersteuning te kunnen bieden.

Verder werd nagegaan op welke manier de beheerdatabank 'Plannen en opvolgen van beheerwerken (POBW)' kan worden ingeschakeld om een gedetailleerd overzicht te krijgen over waar in de ANB -gebieden alternatieve RBM-methodes worden gebruikt en hoe deze kunnen worden bijgestuurd.

In 2012

- werken we verder samen met partners (o.a. Velt en VMM) aan kennis- en ervaringsdeling over RBM;
- dienen we minstens één subsidieproject in over het thema RBM;
- werken we verder aan een kwaliteitsvol opleidingsaanbod over RBM voor professionelen;
- verruimen we ons netwerk van externe lesgevers en bieden hen kwaliteitsvolle ondersteuning aan;
- ondersteunen we het ANB inzake RBM volgens de gedetecteerde noden en behoeften.

4.2. (Subsidie)projecten van het OC-ANB

4.2.1. Overzicht ingediende projecten

Er werden in 2011 in totaal 4 nieuwe subsidieprojecten ingediend waarbij OC-ANB partner is, 3 hiervan werden ingediend onder het Life+ programma en het laatste onder het Leader programma. Voor de Life+-projecten is het nog even afwachten of ze goedgekeurd worden, het Leader-project (Vorselaar: verrassend natuurlijk) werd reeds goedgekeurd.

✦ Life+-projecten:

- Talking about ... N@ture focust op nieuwe communicatietools en -taal in en rond natuur- en bosgebieden.
Dit project werd ingediend door de centrale diensten van ANB en OC-ANB heeft vooral een communicatieve rol in het verhaal.
- Together is een project in het Natura2000 gebied Riebosserheide te Limburg rond bos- en natuurherstel.
Samen met ANB Limburg, Lommel en nog enkele andere partners zal OC-ANB meewerken als ondersteunende partner.
- Prioritized Action Framework for Flanders (PAF) werd ingediend onder de beleidsplaat van het Life-programma.
De bedoeling van een PAF is om op regionale schaal (Vlaanderen) een plan op te stellen over het prioriteren, financieren en uitwerken van de acties voorzien in de Constat, een Life-subsidiedossier dat werd ingediend in 2010 en waarbij OC-ANB een partnerrol speelde, werd inmiddels niet weerhouden.

Op 1 januari 2011 ging binnen het ANB het strategische project 'Groen in de Stad' van start. Met dit project geeft het ANB mee invulling aan de Via-doelstelling 'Groen en dynamisch stedengewest Vlaanderen' (Pact 2020). Het ANB is ervan overtuigd dat 'meer' en 'beter' groen in de Vlaamse steden en gemeenten Vlaanderen groener, meer biodivers en milieu- en klimaatvriendelijker kan maken.

De Vlaamse overheid wil dit bereiken aan de hand van allerlei projecten en initiatieven. Niet alleen in de steden, maar ook op het platteland kunnen hiervoor nog stappen vooruit worden gezet. In het najaar deed zich binnen LEADER de mogelijkheid voor om in de gemeente Vorselaar hierrond een pilootproject uit te werken.

Eind september 2011 heeft de gemeente Vorselaar, samen met OC-ANB als co-promotor, een projectvoorstel ingediend bij LEADER, het Europees subsidiëringsprogramma voor plattelandsontwikkeling voor regio Midden-Kempen.

Het project is bedoeld als uitwisselingsproject tussen de gemeente Vorselaar, tal van haar lokale partners en het OC-ANB om via zowel bestaande als vernieuwende, out-of-the-box en creatieve ideeën rond groen, de gemeente Vorselaar te inspireren voor de

vergroening van hun gemeente. Op deze manier kan Vorselaar als pilootproject fungeren voor andere Leadergemeenten of -regio's. Na dit leaderproject moet er binnen het actiegebied van de gemeente Vorselaar een duidelijke vergroening waar te nemen zijn, zodat de groenere uitstraling van de gemeente er wel bij vaart.

De bijdrage van OC-ANB is er voornamelijk één van expertise- en inspiratieverlening en samenwerking rond verschillende (participatie) processen, die er binnen de gemeente worden opgezet om een totaalvisie rond het aanbrengen van een groenstructuur in het dorp op te zetten via o.a. verkeersbegeleidend groen, verblijfgroen, speelgroen, gevel en tegelgroen, moestuinieren op balkon bewoners, vergroenen van kerkplein en buurtpleintjes en via de realisatie van een groen kunstwerk in het kader van het themajaar "Landbouw & Milieu 2012".

Het project zal zich toespitsen op een geïntegreerde visie rond groen en vergroening in het dorp om de leefbaarheid te verhogen. Deze 4 actiepunten zijn:

- uitstraling dorpskern + linten/wegen ernaartoe (groene verkeersgeleiding, slimme ontwerpen, duurzame en streekeigen beplantingen)
- bloemen & plantengemeente (seizoenswisselingen, bloemcirkels, acties i.s.m. burgers, monument/plein)
- participatie van burgers en verenigingen bij creëren van meer groen thuis en in straatbeeld
- sensibiliseringsacties (dag van het park, 'Koe in Blik'), thema-acties netwerk landbouw/natuur), voorbeeldprojecten (bijv. binnentuin gemeentehuis, kruidentuin enz)

Een eerste startvergadering van het project heeft begin december 2011 plaatsgevonden. Dit project loopt van januari 2012 tot en met 31 december 2013.

4.2.2. Harmonisch park- en groenbeheer (HPG).

Harmonisch Park- en Groenbeheer is de beheervisie ontwikkeld door het Agentschap voor Natuur en Bos voor het beheer van parken en openbaar groen in Vlaanderen. Voor de verspreiding en vertaling van deze visie naar de groensector coördineert Inverde in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos volgende projecten.

✦ Opleidingstraject HPG voor steden en gemeenten

Dit project, opgestart in 2004, heeft als doelstelling een goedkoop opleidingsprogramma aan te bieden aan openbare besturen om de visie Harmonisch Park- en Groenbeheer optimaal te verspreiden. Er werden oorspronkelijk drie modules ontwikkeld op maat van de verschillende doelgroepen: mandatarissen, leidinggevend en arbeiders. De voorbije jaren is het aanbod uitgebreid en aangepast, ondermeer door de publicatie van verschillende Technische Vademecums HPG. Het eerste contract voor 200 lesdagen werd afgesloten in de loop van 2006 en vervolgens verlengd met nog eens 200 lesdagen.

In 2011 zijn 8.5 lesdagen HPG-opleiding gegeven, de verdeling over de verschillende modules is als volgt:

- HPG Basis voor arbeiders; Sint-Niklaas; 28-29/03/2011
- HPG Basis voor arbeiders; Sint-Niklaas; 20-21/04/2011
- HPG Bomenbeheer voor leidinggevend; CNL Genk; 6-7/06/2011
- info-avond groendaken; Sint-Gillis-Waas; avond 13/09/2011
- HPG Bomenbeheer voor leidinggevend; RL Meetjesland; 18-25/10/2011

✦ Project Bomenwijzer

In maart 2009 is Inverde gestart met het ontwikkelen van een bomendatabank, een project dat verder bouwt op het Technisch Vademecum Bomen. Dit instrument, met de naam Bomenwijzer, zal bestaan uit een website met bomenfiches en een zoekmachine. Het moet bomenbeheerders in staat stellen om een gefundeerde en duurzame boomsoortkeuze te maken. Daartoe wordt alle beschikbare informatie over boomsoorten verzameld en verwerkt in de Bomenwijzer. Het gaat daarbij niet enkel om standplaatsvereisten van boomsoorten of een soortbeschrijving, ook ecologische, cultuurhistorische en beheerinformatie worden opgenomen. Dit project heeft een doorlooptijd van 3 jaar.

✦ Stand van zaken eind 2011:

De website en de achterliggende databank functioneren en zijn aangepast aan alle opmerkingen. De fiches voor de 300 boomsoorten zijn aangemaakt en worden momenteel aangevuld met informatie, verspreidingskaartjes en foto's. De Bomenwijzer wordt gefinaliseerd in maart 2012 en wordt voorgesteld aan het brede publiek in de marge van de Dag van het Park (eind mei 2012).

4.2.3. Graskracht

Dit project wordt gesubsidieerd in het kader van EFRO prioriteit 1: kenniseconomie & Innovatie, Cleantech. Cleantech of voluit Clean Technology is een verzamelnaam voor vormen van technologie die bijdragen aan een schoner milieu en/of zorgen voor energiebesparing. Dit EFRO kader is niet gericht op de kennisopbouw rond 'cleantech', maar wel de verspreiding naar de economische spelers van de al aanwezige kennis, van kennis die de onderzoeks- en prototypefase al voorbij is. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar het betrekken van alle actoren.

Ons project is gekend onder de naam Graskracht. Het beheer van natuurgebieden en bermen genereert jaarlijks een grote hoeveelheid grasmaaisel waarbij de afvoer van dit maaisel voor problemen zorgt. Enerzijds is er een beperkte verwerkingscapaciteit bij de compostering, anderzijds is afvoer en compostering van maaisel een grote kostenpost voor de terreinbeheerder. De sterke opkomst van vergistinginstallaties in Vlaanderen zorgt voor een mogelijkheid om de verwerkingscapaciteit voor maaisel verder te verhogen maar samenwerking tussen al de stakeholders vandaag de dag ontbreekt. Dit project tracht door middel van platformwerking de verschillende actoren binnen het werkveld verder met elkaar in contact te brengen, samenwerkingsverbanden op te zetten, het vergistingspotentieel in kaart te brengen en de procesoptimalisatie in co-vergistingsinstallaties te verbeteren alsook kennis en ervaringen uit te wisselen en te verspreiden. Gezien de problematiek, de huidige opportuniteit en het marktgegeven dat vergisting van grasmaaisel momenteel niet in de praktijk wordt toegepast, werd in dit project een groep samengesteld vanuit een breed werkveld welke direct of indirect bezig zijn met deze thematiek en expertise terzake hebben.

Dit project loop van 1 april 2010 tot 31 maart 2012.

Onze partners zijn:

- Eneco International
- Provinciale Hogeschool Limburg
- Universiteit Hasselt
- PIVAL (Proefcentrum voor Innovatie, Verbreding en Advies voor Landbouw en Veehouderij).
- Natuurpunt beheer
- OVAM (Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij)
- Departement LNE Afdeling Milieu-integratie en subsidiëringen
- Agentschap Wegen en Verkeer
- Biogas-e
- Febem (Federatie van Bedrijven voor Milieubeheer)
- ODE-vlaanderen: (Organisatie voor Duurzame Energie)
- VLACO (Vlaamse Compostorganisatie)

4.2.4. MIP: "Limburgs groen voor een groene economie"

Het Milieu- en energietechnologie Innovatie Platform (MIP) werd in 2005 opgestart als een competentiepool waarin de beleidsdomeinen Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) en Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE) samenwerkten. MIP2 stimuleert bedrijven om te investeren in nieuwe producten, processen en diensten die de impact op het milieu verminderen. MIP2 mikt hierbij op het sluiten van materiaal- en proceskringlopen volgens de 'Cradle-to-Cradle' filosofie én op de ontwikkeling van nieuwe technologieën voor slimme energieopwekking. Het centrale instrument in dit programma is de haalbaarheidsstudie. MIP2 ondersteunt bedrijven of clusters van bedrijven die businessmodellen, met als basis duurzaam materiaal- en energiegebruik, op de vrije markt wensen te lanceren.

Dit project wil de haalbaarheid van energetische valorisatie van houtige biomassastromen vergroten door geheel of gedeeltelijk de barrières weg te werken die de markt momenteel nog hinderen. Het project wil vooral mogelijkheden nagaan voor biomassastromen die tot dusver nog niet (optimaal) werden ingezet in een groene economie maar mits voldoende kennis en middelen mogelijk wel inzetbaar kunnen zijn. Hierbij ligt de focus dus op hout dat onvoldoende inzetbaar is voor materiaaltoepassing. Het project zal zich focussen op volgende elementen:

- Het bevorderen van het gebruik van biomassa door inzicht te verschaffen in de mogelijkheden inzake logistiek, be- en verwerking van biomassa.
- Te streven naar een duurzame en voldoende transparante handel van biomassa door inzicht te creëren in de achterliggende prijsvorming en door te werken aan de onvolwassen statistieken inzake gebruik en potentie van houtige biomassa voor energie.
- Kansen te inventariseren voor realistische en werkbare juridische en technische kaders.
- De kosten en baten voor People, Planet en Profit te becijferen om een breder draagvlak te creëren zowel vanuit een ecologische als economische invalshoek.
- Disseminatie en communicatie van de resultaten van het project teneinde verschillende betrokkenen een beter inzicht te geven in de biomassaketen en de potenties tot samenwerking.

Dit project loopt van 1 oktober 2010 tot en met 30 september 2011. Onze partners zijn M.I.G. bvba en Bionerga.

4.2.5. Europees certificaat voor kettingzaaggebruikers- European Chainsaw Certificate

✦ Waar gaat het precies over?

“Het aantal ongelukken met een kettingzaag bij boomverzorging en bosbouwwerkzaamheden verminderen”, daar draait het om bij het introduceren voor het Europees certificaat voor kettingzaaggebruikers, in het Engels European Chainsaw Certificate of kortweg ECC. Momenteel bestaat er geen onafhankelijk Europees examensysteem om competenties bij kettingzaaggebruikers te meten, het bestaat wel in Groot-Brittannië op nationaal niveau (UK-standards). De bestaande opleidingsniveaus voor het gebruik van kettingzagen zijn in elk land verschillend en bovendien heeft elk land zijn eigen vakjargon en specifieke vereisten. Het is dus niet mogelijk om het Britse opleidings- en examenconcept zomaar te kopiëren naar de rest van Europa. Daarom zullen er Europese kettingzaag-niveaus (European Chainsaw Standards, kortweg ECS) worden afgelijnd na analyse en vergelijking van de huidige opleidingsprogramma's in Europese landen waar er geen nationale standaarden zijn.

Het opstellen van kwalitatieve opleidingsniveaus en een onafhankelijke procedure voor het bepalen van competenties moeten leiden tot minder (dodelijke) ongelukken bij kettingzaaggebruikers in Europa. Een bijkomend voordeel is een verbeterde mobiliteit voor kettingzaaggebruikers (bosarbeiders, boomverzorgers,...) in Europa, waarvan ook de werkgevers profiteren.

De doelgroepen van dit project zijn in de eerst plaats bosbouwers en boomverzorgers, maar op lange termijn kan dit kettingzaagcertificaat ook in andere sectoren (vb. houtindustrie, constructiebedrijven) zijn nut bewijzen.

✦ Steun van Europese Unie

In februari 2009 werd in het kader van het Leonardo da Vinci programma een projectvoorstel ingediend met als titel “Evaluatie en implementering van de certificering van kettingzaaggebruikers”. In juni 2009 werd dit voorstel goedgekeurd zodat we met 5 partnerlanden, Nederland, UK, Duitsland, Spanje en Denemarken elk verantwoordelijk zijn voor een specifiek takenpakket. Zo is Inverde co-promoter en ook verantwoordelijk voor de public relations van het ECC-project.

✦ Eindresultaten in 2011

Voor de 4 niveaus van het ECC- European Chainsaw Certificate trokken trainers van Inverde samen met andere trainers uit verschillende Europese landen nog tweemaal enkele dagen er op uit om te brainstormen en de standards (ECS) uit te testen op terrein om uiteindelijk de definitieve ECS (Standards) te kunnen voorleggen in september 2011.

Om de duurzaamheid en kwalitatieve werking van het kettingzaagcertificaat te kunnen waarborgen werd er in maart een organisatie opgericht door de verschillende partners in dit project. De organisatie heeft als acronym EFESC wat staat voor European Forestry and Environmental Skills Council. Op de 3e internationale conferentie voor bosbouw opleidingscentra in Ossiach, Oostenrijk, werd Tom Embo als voorzitter gekozen.

In oktober 2011 liep het Leonardo-gesubsidieerde project af, maar uiteraard zal OC-ANB blijven meewerken aan de implementatie van het kettingzaagcertificaat in België en Europa en aan een vlotte werking van EFESC.

Meer informatie vindt u op www.europeanchainsaw.eu en www.efesc.eu

4.2.6. PLE-Baum

✦ Wat is de opzet van dit project?

De afkorting PLE-Baum staat voor Personal Learning Environment- Baum, Duits voor ‘boom’.

De Duitse school voor tuinbouw in Heidelberg (Staatliche Lehr- und Versuchsanstalt für Gartenbau (LVG) mit Staatlicher Fachschule für Gartenbau) is de promotor van dit project dat werd ingediend in februari 2009 onder het Leonardo da Vinci programma van de Europese Commissie. De overige partners zijn IPC Groene Ruimte uit Nederland, het Franse Centre de Formation Professionnelle Forestière, Arboriculture Academy Sachs UG en Bernatz IT-Service UG, respectievelijk een Duits boomverzorgingsbedrijf en IT-wizards. In december 2009 zijn we gestart.

Het doel van dat EU-project is om een PLE te creëren voor opleidingsorganisaties en kmo's die in de bosbouwsector werkzaam zijn. Voor de bedrijven en opleidingscentra zal er een concept op maat ontwikkeld worden. Iedereen kan op deze manier een persoonlijke leeromgeving ontwikkelen waarin ze kunnen werken en alle relevante onderwerpen kunnen (be)studerend op eigen houtje of samen met anderen. De belangrijkste doelstelling is om de informatiestroom in opleidingscentra en bedrijven te verbeteren met het oog op een efficiëntere en productievere werkomgeving.

✦ Resultaten

Na het vormgeven van deze persoonlijke leeromgeving binnen het lesgebeuren bij Inverde lieten we in 2010 reeds enkele studenten een aantal eenvoudige web 2.0 applicaties uitproberen terwijl wij over hun schouder meekeken. In 2011 werden dezelfde studenten nogmaals uitgenodigd om andere technologieën uit te testen. Met de feedback over de werking van deze tools, over het gebruiksgemak ervan en over de rol van de lesgever in dit verhaal konden we samen met de andere partners de implementatie van PLE binnen opleidingen boomverzorging en bosbeheer vormgeven. Na twee jaar testen, evalueren en herwerken werden de resultaten bekend gemaakt op het eindseminarie in Heidelberg (september 2011). De resultaten zijn beschikbaar op www.plebaum.eu.

4.2.7. VOLARE

✦ Wat is de opzet van dit project?

Inverde is partner bij het project Volare (staat voor Voice Of the Learner As Real Enablement), dat werd opgestart in november 2010 en gesubsidieerd wordt door het Europese Grundtvig-programma. Het doel is om samen met acht andere Europese partners (uit Frankrijk, Noorwegen, Turkije, Cyprus, Engeland, Duitsland, Roemenië en Oostenrijk) na te gaan op welke manier cursisten beter en meer betrokken kunnen worden bij de lessen, om de 'voice of the learner' oftewel de stem van de cursist meer aan het woord te laten.

Het project is vooral een uitwisselingsproject tussen culturen en de gemeenschappelijke deler is het leren begrijpen van de leerprocessen in andere culturen en informatie delen die kan leiden tot een nieuwe en verbeterde aanpak van cursus geven bij Inverde.

✦ Resultaten

In 2011 reisden enkele medewerkers van OC-ANB samen met (oud)-cursisten naar Oostenrijk, Frankrijk en Roemenië in het kader van project 'meetings'. Zo'n meeting duurt ongeveer 3 dagen en biedt een mengeling van werk en vrije tijd: intense brainstormsessies tussen 9 nationaliteiten worden afgewisseld met uitstappen om de cultuurgebruiken en de bevolking van het land beter te begrijpen. De combinatie van lesgevers en cursisten levert interessante perspectieven en nieuwe inzichten op een materie waar we dagelijks mee bezig zijn.

Om de 'voice of the learner' te kunnen definiëren werden in elk land enquêtes afgenomen bij cursisten. In de werksessies werden de resultaten ervan gepresenteerd en gezamenlijk werd gezocht een goede definitie, voorbeelden van 'best practices', toepasselijke oefeningen en zocht elke organisatie naar manieren om deze technieken toe te passen binnen de eigen muren. In 2012 zal de website operationeel zijn waar opleidingsorganisaties terecht kunnen voor tips.

4.2.8. Groenbeheer in de sociale economie (SE)

✦ Wat is de opzet van dit project?

Eind september 2010 werd een projectvoorstel ingediend door een partnerschap van 7 vormingsinstellingen en vormingsverantwoordelijken binnen SE-bedrijven, waarbij Inverde samen met CNL instaat voor het uitwerken van het vormingspakket.

De drie doelgroepen die met dit project worden beoogd zijn Beschutte werkplaats (BW), Sociale Werkplaats (SW) en Lokale Diensteconomie - bedrijven (LDE - bedrijven). Het project spitst zich toe op het uitwerken van 5 concrete lessenspakketten binnen één van de 5 thema's die ook behandeld worden in het handboek.

Deze 5 thema's zijn:

- inheemse bomen en struiken
- exoten
- veiligheid
- pesticidenvrij beheer
- bermbeheer

✦ Resultaten in 2011:

Onder leiding van een specialist van het kwaliteitstraject van VOSEC werd een vorming op maat van de verschillende doelgroepen ontwikkeld. De concrete invulling van de cursussen werd bepaald worden in samenspraak met de vormingsverantwoordelijken van SE-bedrijven en vormingsinstellingen, gebaseerd op de taken die de doelgroepen op dat moment mee bezig zijn. De resultaten werden voorgesteld op 21 oktober 2011 te Scherpenheuvel. Deze opleidingen worden op vraag aangeboden aan alle sociale economiebedrijven.

4.3. Ondersteuning bij projecten van het ANB en partners

4.3.1. Ondersteuning ANB bij indienen van projecten

In 2009 nam OC-ANB Ernst & Young Subsidia onder de arm om ANB en OC-ANB bij te staan in enerzijds het zoeken naar subsidiemogelijkheden voor nieuwe projectideeën en anderzijds de begeleiding van a tot z van zo'n subsidiedossier.

Voor het tweede luik, de begeleiding van subsidiedossiers, werden er verschillende stappen ondernomen om de subsidiewerking binnen ANB aan te wakkeren. De doelstelling was om de samenwerking met EY te laten resulteren in het zelfstandig indienen van subsidieprojecten door ANB. In 2010 werd in alle provinciale buitendiensten van het ANB de meerwaarde van EY toegelicht hetgeen in 2011 resulteerde in de indiening van 4 concrete subsidiedossiers onder begeleiding van EY waarbij ANB de coördinatorrol vervult: twee Life-Natura projecten ANB Antwerpen en ANB Limburg, één Life-communicatieproject en één Life -PAF project (beide ANB-centrale diensten). Deze projecten worden verder toegelicht onder "overzicht van ingediende projecten" op pagina 40. Uit evaluaties blijkt dat de meerwaarde van EY zeer op prijs gesteld werd en OC-ANB zal deze samenwerking met EY ter ondersteuning van ANB dan ook verder zetten tot het einde van het raamcontract in juni 2012.

4.3.2. Ondersteuning van het ANB op het vlak van veiligheid en preventie

Een beschrijving van deze dienstverlening is opgenomen bij de strategische projecten, zie hiervoor pg. 35.

4.3.3. Ondersteuning van het ANB op het vlak van beheer en opstart van databanken

✦ Databank Plannen en Opvolgen van Beheerwerken

Kostenefficiëntie en -effectiviteit start met een goede inventarisatie van de huidige kostenposten. Om een duidelijk beeld te krijgen van de kost die verbonden is aan het uitvoeren van beheerwerken in eigen regie, werd enkele jaren geleden gestart met de ontwikkeling van de databank plannen en opvolgen van beheerwerken, afgekort POBW.

De belangrijkste realisatie van 2011 op dit vlak is zonder twijfel de ingebruikname van de registratie-module van deze databank. Zowel voorafgaand als volgend op dit moment werden de nodige acties ondernomen om dit zo vlot mogelijk te laten verlopen. Zo werden tijdens de voorbereiding grondige testen georganiseerd voor zowel gebruikers op de centrale diensten als voor verschillende eindgebruikers. In functie van deze testen werden de nodige aanpassingen gedaan totdat een eerste versie van de toepassing voldoende stabiel was om in productie genomen te worden.

De ingebruikname van de databank gebeurde per regio. Op die manier werd de impact van mogelijke kinderziekten van de toepassing beperkt. In elke regio werd een opstartsessie georganiseerd waarbij de werking en het gebruik van de databank werden uitgelegd, met een mogelijkheid om zelf direct enkele zaken uit te proberen. Ter verdere ondersteuning werd een handleiding ter beschikking gesteld, werden enkele lokale medewerkers opgeleid tot aanspreekpunt bij praktische problemen, en werd een helpdesk in het leven geroepen. Enkele maanden na de opstartfase werden opfrissingsessies georganiseerd waar de mogelijkheid werd voorzien om onderling ervaringen en kennis uit te wisselen.

Naar aanleiding van het daadwerkelijke gebruik van de registratiemodule POBW werden aanpassingen doorgevoerd die steeds grondig werden getest en uitgelegd aan de eindgebruikers.

Vermits de gegevens uit de databank POBW input vormen voor rapporteringen, is het belangrijk dat de gegevens op een correcte wijze worden ingevoerd. In 2011 werd daarom veel aandacht besteed aan kwaliteitszorg op de ingevoerde gegevens. Uiteindelijk werden circa 12.500 beheerwerken geregistreerd, wat samen zo'n 245.000 werkuren vertegenwoordigde.

✦ Bosdat

Ook op vlak van Bosdat, een databank die wordt gebruikt bij de opmaak van beheerplannen, werd veel werk geleverd.

De omschakeling naar het gebruik van Windows 7 en Access 2010 had een ernstige impact op de werking van deze databank, wat er vaak toe leidde dat Bosdat opnieuw moest worden geïnstalleerd en geconfigureerd. Wijzigingen in het nieuwe besturingssysteem hadden als gevolg dat bepaalde onderdelen van Bosdat niet meer correct functioneerden of onvoorspelbaar en onbetrouwbaar gedrag vertoonden. Dit alles resulteerde in een groot aantal door te voeren aanpassingen die telkens moesten worden uitgetest en ondersteund bij de eindgebruikers.

Daarnaast werd de klassieke gebruiksondersteuning verdergezet voor het ANB, studie bureaus en andere overheidsdiensten. Zo vergde de verwerking van de gegevens van het Zoniënwoud extra begeleiding bij het opmaken van de beheerfiches en enkele niet-standaard overzichten.

4.3.4. Ondersteuning van het ANB op het vlak van communicatie

OC-ANB zorgt via de webmaster voor het onderhoud en de goede werking van de verschillende externe websites van het ANB, evenals het nieuwe intranet. Verder staat het OC-ANB in voor de verkoop van de boeken van het ANB: Bosplantengemeenschappen in Vlaanderen, Fotoboek Meer. Beter. Samen en het boek Bosbeheer in de Lage Landen, de verschillende technische vademeca en het boek over de broeken van de IJzervallei.

Ook voor de organisatie van studiedagen en andere inhoudelijke activiteiten kan het ANB nog steeds rekenen op een professionele dienstverlening door het Ondersteunend Centrum.

Deze dienstverlening kan, afhankelijk van de wens van het Agentschap, variëren van minimale ondersteuning tot de volledige uitwerking van een studiedag of congres.

4.3.5. Provinciale Visserijcommissie Vlaams-Brabant.

Reeds enkele jaren stelt het OC-ANB tegen een billijke vergoeding een halftijdse secretaris-penningmeester ter beschikking van de Provinciale Visserijcommissie Vlaams-Brabant.

Naast de reguliere werking werd ondersteuning geboden bij de officiële aftrap van het hengelseizoen dat op 1 juni van start gaat. In 2011 vond deze opening plaats aan de hengelvijver in Horst waar een hengelininitiatie werd georganiseerd voor jongeren tot en met 13 jaar.

Ook bij de Provinciale Visserijcommissie Vlaams-Brabant wordt aan kennisdeling gedaan. Zo werd vorig jaar samen met de Provinciale Visserijcommissie van Oost-Vlaanderen een uitstap gemaakt naar de Vlaams-Brabantse visvijvers om de verwezenlijkingen ter plaatse te bekijken. Een uithangbord zijn de vijvers in Groenendaal die in 2010 officieel werden geopend en die heraangelegd werden tot volwaardige visvijvers.

4.3.6. Parkbos Gent

Het Parkbosproject komt sinds juli 2010 in een stroomversnelling. In 2011 vertrok Hannelore Vandorpe (juli 2011) en startte Iris Lauwaert (september 2011) als coördinator van het project.

De samenwerkingsovereenkomst tussen de partners werd vernieuwd en geldt tot 2014. Samen met deze overeenkomst werd ook een protocol Huisstijl opgesteld. Dit protocol bepaalt het gebruik van de grafische huisstijl maar ook van de infrastructuur die in het Parkbos voorzien wordt. De overeenkomst leidde ook tot de opstart van een projectbureau met een vertegenwoordiging van alle partners.

In 2011 werden heel wat realisaties voorbereid. De erfpacht met de familie De Giey voor het domein Grand Noble werd afgesloten. In november 2011 werd hier ook al bijna 30ha aangeplant. In Hooglatem werd de eerste fase van het knuppelpad langs de Rosdambeek afgewerkt. Hier werd ook onderhandeld met eigenaars voor de verkoop van hun gronden. Eind 2011 is 33% van de verwervingen onderhandeld (aangekocht of in compromis).

Er werd er een recreatief netwerk uitgewerkt (met wandel-, fiets- en ruiterroutes). Een 5-tal wandelroutes zullen in 2012 gerealiseerd worden. De ontwerpplannen voor herinrichting van de Oude Spoorwegverbinding werden afgewerkt en er werd een ontwerper (Greisch) aangesteld voor de ontwikkeling van twee Parkbosbruggen, die Gent met de Pinte via de trage fiets- en wandelas moeten verbinden. De realisatie is voorzien in 2013. Een ontwerp van mobiliteitsvisie voor het hele projectgebied werd opgestart en moet nu verder uitgewerkt worden.

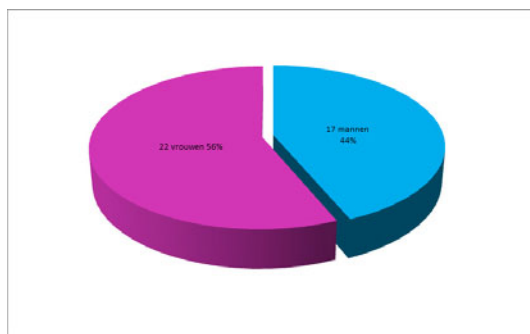
Verder werden er enkele publieksactiviteiten georganiseerd: plantacties met scholen, een persactie voor de start van de realisatie van boskern Grand Noble en twee info-avonden voor bewoners in De Pinte. Er verscheen één nieuwsbrief aan alle bewoners.

5. Organisatie-ondersteunende activiteiten

5.1. Personeel

5.1.1. Personeelsbezetting

In 2011 kende het OC-ANB verschillende personeelsbewegingen. Vier personeelsleden verlieten de organisatie en acht nieuwe personeelsleden werden aangeworven. Op 31 december 2011 kende het OC-ANB 39 personeelsleden en 33,7 VTE.

Daarnaast zijn er ook twee consultants aan het werk om het luik business development mee vorm te geven en werkte een interimkracht gedurende één maand als financieel medewerker om de leemte tussen een personeelwissel op te vullen.

✦ Personeel ter beschikking gesteld van onze partners

Het OC-ANB biedt niet alleen dienstverlening aan het ANB, maar ook aan andere partners. In 2011 werden drie personeelsleden tegen een billijke vergoeding ter beschikking gesteld van partners. Het gaat om Patricia Leenaerts die halftijds het secretariaat verzorgt van de Provinciale Visserijcommissie Vlaams-Brabant. Daarnaast wordt Hannelore Vandorpe middels een overeenkomst ter beschikking gesteld van de provincie Oost-Vlaanderen voor de coördinatie van het project Parkbos Gent. Zij verliet de organisatie eind juni en wordt sinds augustus vervangen door Iris Lauwaert. Tot slot biedt Sarah Marneffe, als administratief medewerker, sinds augustus ondersteunende diensten aan het Aankoopcomité Gent I. Dit Aankoopcomité is verantwoordelijk voor de grondverwerving in het kader van de realisatie van het project Parkbos.

✦ Stagiairs, jobstudenten en vrijwilligers

Tamara Dekeyzer, leerlinge 7e jaar Kantoor aan het Sint-Martinus College te Overijse, liep van september 2010 tot en met juni 2011 stage bij het OC-ANB. Ze werkte elke donderdag en één woensdagvoormiddag op twee.

Tijdens de zomermaanden werden vier jobstudenten tewerkgesteld bij het OC-ANB. Elisa Verbist werkte voornamelijk als ondersteuning voor de communicatiecel. Malko Van Den Borre deed een vakantiejob filmregie. Lieselot Mathé en Hans Van Lommel werkten rond de databank voor de houtverkopen.

We stelden ook vier jobstudenten tewerk in het Vlaams Bezoekerscentrum De Nachtegaal in De Panne. Zij werkten tijdens het toeristisch seizoen als hulp in de cafetaria. Tot slot verzorgden nog twee jobstudenten de ticketbalie tijdens de Rozendagen in Coloma.

De bosgroepenwebsite onderhielden we via inbreng van de bosgroepen en het ANB. Lies Coddens coördineerde dit in vrijwillig verband.

5.1.2. Interne vorming

Er werd in 2011 vooral aandacht besteed aan de individuele opleidingsnoden van de medewerkers. Voor de behoeften die in de planningsgesprekken naar voren kwamen werd een aanbod naar de medewerker gedaan. In het totaal werden 182 dagen opleiding gevolgd door de medewerkers samen.

Naast de maatopleiding overheidsopdrachten, werden er geen extra collectieve trajecten opgezet, aangezien de organisatie in volle evolutie is en een nieuw vormingsplan uitgewerkt zal worden wanneer de hernieuwde werking volledig vorm heeft.

5.2. Financiën

In 2011 stond de financiële werking sterk in het teken van het in gebruik nemen van de nieuwe voorstellen die werden uitgewerkt in 2010. Zo werden de nieuwe analytische codes getoetst aan de uitgebreidere werking, werd het debiteurenopvolgingsproces voor houtverkopen en gebruiksovereenkomsten verder verfijnd, en werd de interne werking inzake aankopen efficiënter gemaakt.

Naast de vele verplichte controles werd eind 2011 het aankoopproces onder de loep genomen door de bedrijfsrevisor. Uit deze audit bleek dat het OC-ANB een goed en efficiënt aankoopstelsel hanteert. Een waardevolle aanbeveling was echter wel om het aankoopproces te automatiseren zodat de mogelijkheid om menselijke fouten nog verder geminimaliseerd wordt.

5.3. Communicatie

Op het vlak van communicatie werden traditiegetrouw verschillende acties ondernomen. Hierbij maken we gebruik van zowel de traditionele dragers (bv. brochures, flyers, folders) als van digitale media (elektronische nieuwsbrieven, e-mailings, variërende banner in de e-mailondertekening).

De communicatiecel waakt er over dat de regels van de huisstijl steeds correct worden toegepast.

De communicatie-initiatieven worden ingezet om bekendheid te geven aan de activiteiten van het OC-ANB die hierom vragen. De opleidingen van Inverde krijgen de nodige aandacht via de website, de jaarlijkse cursusbroschure, flyers met regionaal aanbod en de elektronische nieuwsbrieven.

Verder werd communicatie ingezet in het kader van de strategische projecten, bv. het ontwerp van een nieuwe stijl voor de veiligheidsinstructie kaarten, communicatie in het kader van inverdevent, enz.

5.4. Kwaliteitswerking

5.4.1. In de gehele organisatie

In 2011 werd een inventaris opgemaakt van de primaire processen en van de sturende en operationele processen van de organisatie. Uit deze lijst werden vervolgens de kritische processen gekozen. Elk kritisch proces kreeg een proceseigenaar, die samen met de betrokkenen een processteam vormt. Het processteam zal in de loop van 2012 het kritisch proces volledig uitschrijven en eventuele aanpassingen doen.

5.4.2. Klachtendatabank

Sinds 2009 beschikken we over een uitgeschreven klachtenprocedure. Het doel van deze procedure is het structureren van het proces van behandeling van klachten binnen de organisatie. De klachtenprocedure die we hanteren kan je vinden als bijlage 4.

In 2011 ontvingen we vijf klachten. Deze klachten konden op een goede manier en binnen de voorziene tijdspanne afgehandeld worden.

5.4.3. Audit

In 2011 hadden we de controle van de jaarrekeningen door de bedrijfsrevisor, het rekenhof, de inspectie van financiën, IVA Accounting en de beheerorganen. Daarnaast hadden we ook een procesaudit door de bedrijfsrevisor.

5.4.4. Inverde: uitreiken van deelnemerscertificaten

Inverde heeft al sinds 2001 de gewoonte om op een systematische wijze de cursussen te evalueren. In 2001 werkten we voor het eerst een globaal en systematisch evaluatiesysteem uit. Dit evaluatiesysteem is gebaseerd op het theoretische model van Kirkpatrick (1959, 1983) – dat het meest toegepaste model in bedrijfs- en commerciële opleidingsprogramma's is – én op een evaluatieproces dat ieder jaar volledig wordt doorlopen. Het is noodzakelijk dat evalueren niet ad hoc gebeurt, maar aan de hand van een evaluatieplan, een ontwikkelde structuur met goed en duidelijk gedefinieerde componenten. Een overzicht van de resultaten van deze evaluaties vind je als bijlage 1.

Ons evaluatieplan steunt dan ook op volgende zes onderdelen:

✦ De planning

In 2011 trachten we alle cursussen te evalueren. De planningsfase uit het evaluatieplan werd echter wel behouden voor de planning van de uitgebreide evaluaties. In deze fase gaan we na welke cursussen we uitgebreid willen evalueren aan de hand van vooraf bepaalde criteria (bijvoorbeeld nieuwe cursussen of cursussen die het jaar voordien geen groot succes kenden). De planning van de uitgebreide evaluaties gebeurt voor de aanvang van het volgende werkjaar, in casu december 2011 voor de cursussen van 2012.

Door het gebruik van online evaluaties werd het mogelijk om vanaf 2008 alle cursussen (online) te evalueren. Dit is uiteraard enkel mogelijk voor de cursussen die over een e-mailadres beschikken. De anderen kunnen nog steeds een schriftelijk evaluatieformulier invullen. Dit geven we dan later in onze elektronische databank in, zodat we voor de statistieken een overzicht krijgen van alle evaluaties samen (online evaluaties gecombineerd met schriftelijke evaluaties).

❖ De ontwikkeling

We trachten nauwkeurig de te evalueren variabelen en de te verkiezen verwerkingsinstrumenten te bepalen. Op basis daarvan ontwikkelen we de evaluatie-instrumenten. Ieder jaar opnieuw bestuderen we de instrumenten kritisch en optimaliseren ze indien nodig. We werken concreet met een aantal modelvoorbeelden, afgestemd per doelgroep en soort opleiding (personeel van het Agentschap voor Natuur en Bos, praktijkcursussen, organisaties of groeperingen, natuurateliers en het brede publiek). In 2009 optimaliseerden we alle evaluaties en voegden we enkele standaardvragen toe, zodat deze beter verwerkt kunnen worden in de statistieken.

❖ De data

De dataverzameling van de online evaluaties gebeurt steeds kort na de cursus. We streven ernaar om de cursisten binnen de week via e-mail een evaluatie toe te sturen. Dit is afhankelijk van het moment waarop we de aanwezigheidslijsten ontvangen. De schriftelijke evaluaties worden meteen na afloop van de cursus ingevuld. De lesgever bezorgt deze papieren evaluaties vervolgens aan een administratief medewerker, die ze ingeeft in de elektronische databank.

❖ De analyse

De data-analyse van de evaluaties gebeurt automatisch via onze elektronische databank. Per evaluatie krijgen we een rapport (met grafieken) in Excel. Het is tevens mogelijk om de data van verschillende evaluaties te combineren en hiervan een rapport te verkrijgen. Zo krijgen we per doelgroep een algemeen beeld van onze cursussen.

❖ De rapportering

De grafieken worden geïnterpreteerd, in een ruimere context bekeken en aangevuld met de nodige aanbevelingen en pijnpunten.

❖ Een actieplan

We bespreken de resultaten van de evaluaties met lesgevers en cursusverantwoordelijken. Op basis hiervan stellen we specifieke acties voorop in de planning van het daarop volgende jaar. Uit de evaluaties trachten we zoveel mogelijk nuttige informatie te halen om onze werking te verbeteren.

5.4.5. Inverde: evaluatie interne lesgevers

In 2011 maakten we opnieuw volop gebruik van onze internettoepassing voor het evalueren van cursussen, waarbij we er in slagen om quasi al onze opleidingen te evalueren. Voordeel voor Inverde is dat de digitale verwerking van gegevens een pak tijd bespaart. Bovendien kunnen cursisten na het invullen van het evaluatieformulier automatisch het deelnemerscertificaat op naam downloaden. Het systeem vereist wel dat de deelnemers over een e-mailadres beschikken. Omdat dit niet steeds het geval is worden een aantal opleidingen nog via het oude (schriftelijke) systeem geëvalueerd. Door beide evaluatiesystemen te combineren en dus zowel de data van de mensen met als zonder e-mailadres te verwerken, zijn de resultaten veel representatiever.

5.4.6. Inverde: kwaliteitslabel

Eind 2009 behaalde Inverde opnieuw het Cedeo-kwaliteitslabel met een tevredenheidsscore van maar liefst 88%. Dit label betekent een erkenning van kwaliteit, continuïteit en bedrijfsgerichtheid. Inverde mag het predikaat CEDEO-erkend voeren voor een periode van drie jaar, dus tot en met 2012.

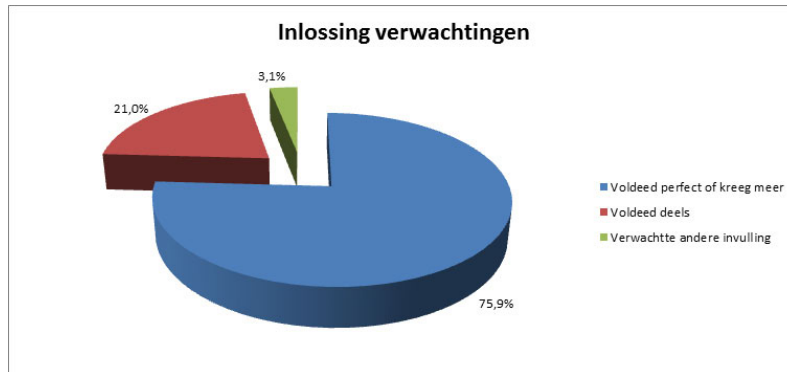
6. Bijlagen

Bijlage 1: Statistieken uit evaluaties van cursussen

Permanente vorming voor het ANB

✦ Werden uw verwachtingen ingelost?

Voor driekwart van onze deelnemers aan de opleidingen permanente vorming voldeed de opleiding aan de verwachtingen (N=195). Bij één op vijf deelnemers voldeed de opleiding deels. Slechts 3% verwachtte een andere invulling.

✦ Biedt de gevolgde cursus een meerwaarde voor de uitoefening van uw job?

Bijna drie op vier deelnemers geeft vlak na de cursus reeds aan dat de cursus een meerwaarde betekent voor de uitoefening van de eigen job. Daarenboven geeft één op vijf deelnemers aan dat het nog te vroeg is om dit te beoordelen. Slechts 5,9% ziet op dit moment geen meerwaarde in de cursus.

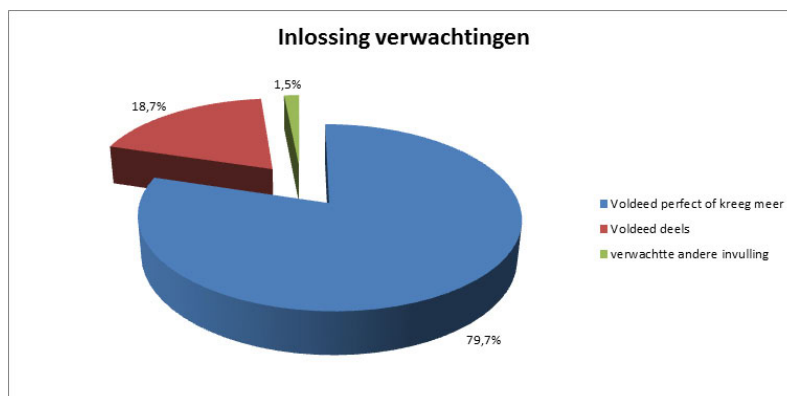

Open aanbod

✦ Werden uw verwachtingen ingelost?

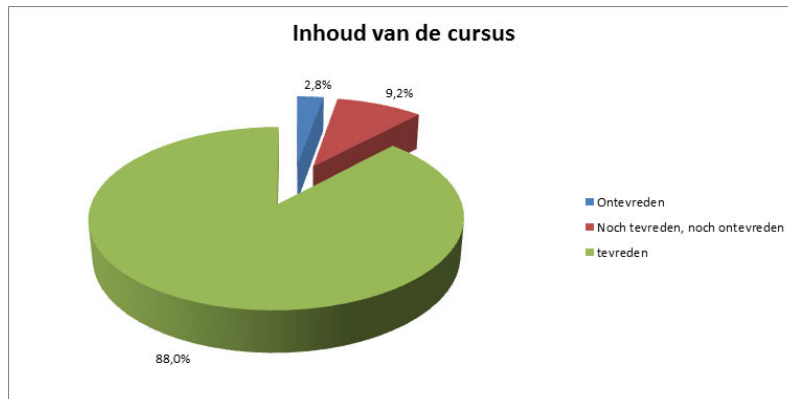
Voor ongeveer 80% van onze cursisten in het open aanbod voldeed de gevolgde opleiding perfect aan de verwachtingen of kregen ze zelfs meer dan verwacht.

Eén op zes cursisten geeft aan dat de opleiding deels voldeed, terwijl slechts 1,5% iets anders verwachtte.

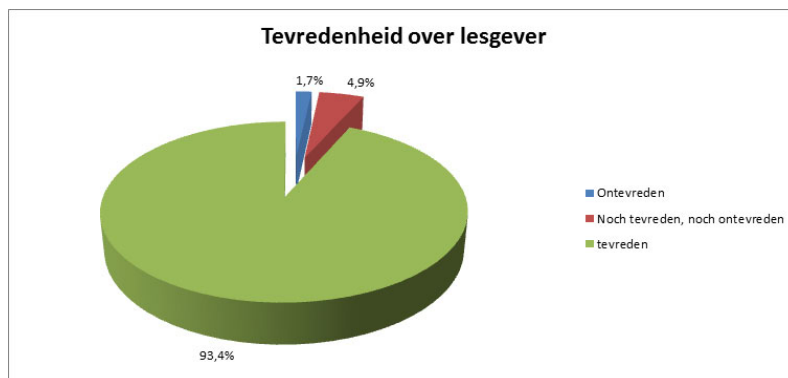

⚡ **Hoe tevreden bent u over...?**

De inhoud van de cursus stemde bijna 9 op de 10 cursisten tot grote tevredenheid. Eén op tien heeft geen uitgesproken mening, terwijl slechts een kleine 3% ontevreden is.

De lesgevers van Inverde worden met grote tevredenheid geëvalueerd. Ruim negen op de tien cursisten is tevreden over de lesgever.

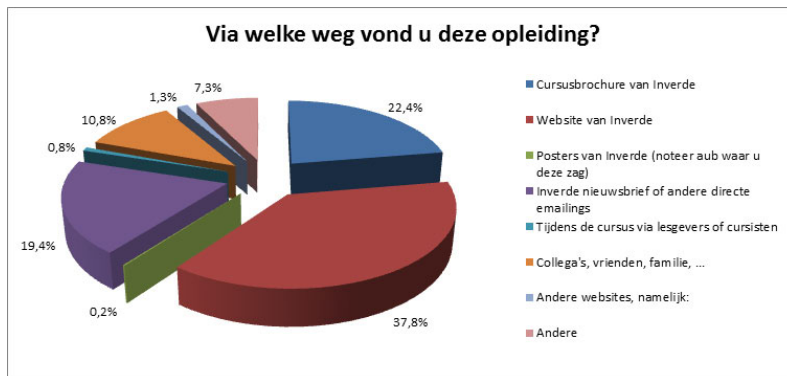

86,7% is tevreden over de praktische organisatie van de cursussen. Ruim één op tien spreekt zich er niet over uit.

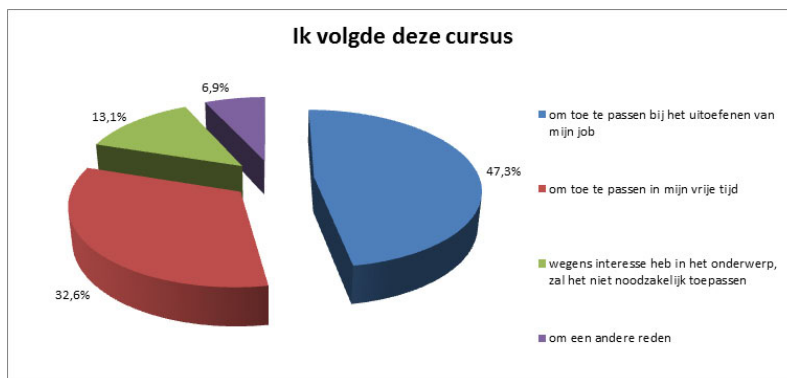
✦ Via welke weg vinden de deelnemers de opleiding?

De website van Inverde prijkt op nummer één: maar liefst vier op de tien deelnemers komt via deze weg bij ons terecht. Twee van de tien deelnemers bereiken we met de cursusbrochure; evenveel deelnemers vindt informatie doordat ze geabonneerd zijn op onze nieuwsbrieven. De overige 20% kent de cursus via vrienden of kennissen, lesgevers of andere cursisten.

✦ Waarom volgen de deelnemers de cursus?

Opvallend is dat bijna de helft van de deelnemers in het open aanbod de cursus volgt om het geleerde toe te passen in de job. Eén op drie deelnemers vindt er kennis voor de eigen activiteiten in de vrije tijd.

Inverdevent: tevredenheid over de studiedagen

✦ Algemene tevredenheid

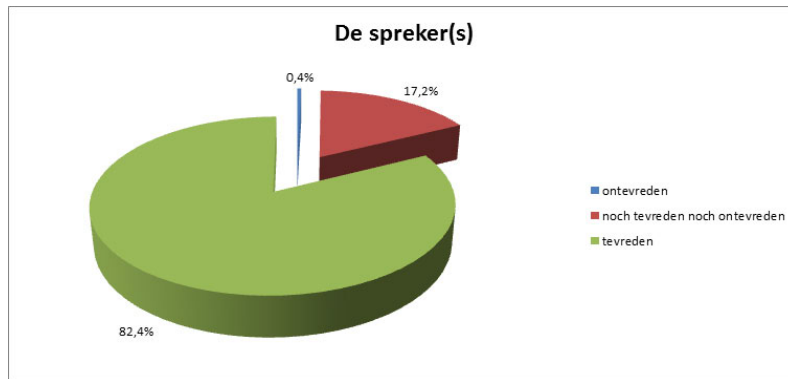
Bijna negen op de tien deelnemers is tevreden over de studiedag in zijn geheel. Het strategisch project Inverdevent werpt zijn vruchten af.

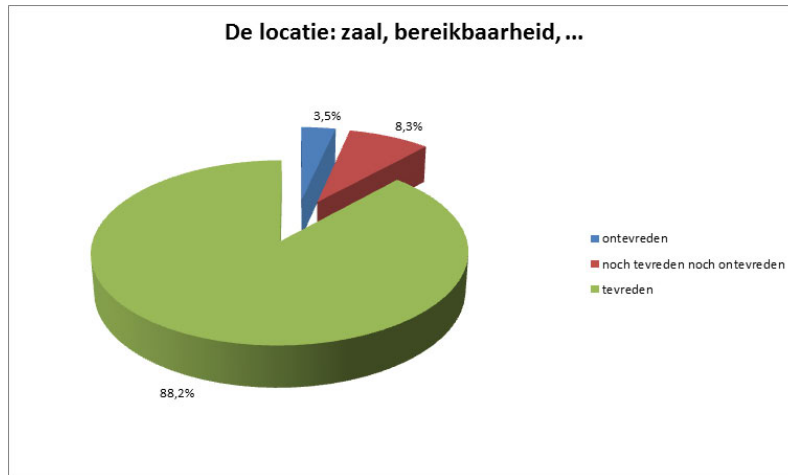
✦ **Tevredenheid over de sprekers**

Ruim acht op tien deelnemers geeft aan tevreden te zijn over de sprekers. Eén op 6 spreekt zich er echter niet over uit.

✦ **Tevredenheid over de praktische organisatie**

De praktische organisatie stemt tot tevredenheid bij bijna 9 op de 10 deelnemers.

Bijlage 2: Interne vorming

Naam	Voornaam	Opleiding	aantal dagen	Wanneer	WAAR
Audenaert	Tim	Access 2007: eenvoudige databanken gebruiken en maken	2,00	14+15/03/2011	Brussel
Audenaert	Tim	Pro Silva-excursie	1,00	11/05/2010	Boxmeer
De Bleeckere	Filip	Gvg oliehandel (alkylaatbrandstoffen en oliën)	0,50	2/05/2011	
De Bleeckere	Filip	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	24/11/2011	Hoeilaart
De Cock	Valentijn	Beheerbewust ontwerpen, ontwerpbeewust beheren - pesticidentoets in praktijk	1,00	22/09/2011	Leuven
De Cock	Valentijn	Groenhoutbewerking	1,00	9/04/2011	Oudenaarde
De Cock	Valentijn	Gvg oliehandel (alkylaatbrandstoffen en oliën)	0,50	2/05/2011	
De Cock	Valentijn	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
De Cock	Valentijn	Laying a Bowland Hedge	7,00	5-11/03/2011	Lancharise (UK)
De Cock	Valentijn	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	1/12/2011	Hoeilaart
De Cock	Valentijn	Rijbewijs BE	1,00	1/09/2011	Aalst
De Cock	Valentijn	Word adviseur reductie van bestrijdingsmiddelen	2,00	27/10 en 17/11/2011	VAC Leuven
Embo	Tom	Maatopleiding overheidsopdrachten	1,00	14/01/2011	Brussel
Geeraerts	Bert	Bezoek Agribex	1,00	7/12/2011	Brussel
Geeraerts	Bert	Gvg oliehandel (alkylaatbrandstoffen en oliën)	0,50	2/05/2011	
Geeraerts	Bert	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Geeraerts	Bert	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	23/11/2011	Hoeilaart
Goris	Robbie	Bois de haute qualité	1,00	15/12/2011	Marche-en-Famenne
Goris	Robbie	discussiemoment houtenergie	1,00	1/04/2011	Zelem
Goris	Robbie	From forest to gate - Pieter Kofman	1,00	18/02/2011	Genk
Goris	Robbie	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	26/11/2011	Hoeilaart
Goris	Robbie	Studiedag hernieuwbare warmte: meer doen met biomassa?	1,00	14/12/2011	Brussel
Gybels	Ruben	Bosbouwbeurs Libramont16	1,00	26/07/2011	Palliseul
Gybels	Ruben	Demodag BVOR "Groen geeft energie"	1,00	8/06/2011	Kelpen-Oler
Gybels	Ruben	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Hofkens	Kris	Gvg oliehandel (alkylaatbrandstoffen en oliën)	0,50	2/05/2011	
Joye	Tom	Bomen en zwammen	1,00	11/10/2011	Meerssen (Nederland)
Joye	Tom	Infosessie Office 2010	1,00	16/05/2011	Leuven
Joye	Tom	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	30/11/2011	Hoeilaart
Joye	Tom	Symposium: het effect van elektromagnetische straling op bomen	1,00	18/02/2011	Baarn (NL)
Joye	Tom	Trees, people and the built environment	2,00	13-14/04/2011	Birmingham (UK)
Massant	Wim	ArcGis 10	1,00	2/03/2011	Leuven
Massant	Wim	E-learningday 2011: Create & Share	1,00	28/03/2011	Brussel: Business Faculty
Massant	Wim	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	28/11/2011	Hoeilaart
Massant	Wim	Spring uit de Band (innovatieve projecten)	2,50	18/11+8/12+9/12	leuven , brussel
Pans	Koen	Bezoek Agribex	1,00	7/12/2011	Brussel

Pans	Koen	Bijscholing kettingzaaggebruik module 3	2,00	29/02+01/03/2011	Hoeilaart
Pans	Koen	Gvg oliehandel (alkylaatbrandstoffen en oliën)	0,50	2/05/2011	
Pans	Koen	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Pans	Koen	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	25/11/2011	Hoeilaart
Pans	Koen	Uitleg over werking adresdatabank (interne vorming door Veronique)	1,00	27/10/2011	Hoeilaart
Pans	Koen	Vogelkersbestrijding	1,00	17/10/2011	Koersel
Seynaeve	Adriaan	Helder en overtuigend communiceren	2,00		Brussel
Seynaeve	Adriaan	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Van Beneden	Kurt	Bezoek Agribex	1,00	7/12/2011	Brussel
Van Beneden	Kurt	Hooilandbeheer voor arbeiders	1,00	10/06/2011	Zwalm
Van Beneden	Kurt	Infosessie Office 2010	1,00	20/06/2011	Brussel
Van Beneden	Kurt	Traktorgebruik	2,00	14 en 15/07/2011	Vilvoorde
Van Beneden	Kurt	Veilig werken langs wegen	1,00	29/04/2011	Zedelgem
Van Beneden	Kurt	PRENNE	1,00	1/12/2011	Expo Gent
Vanlierde	Jan	Gebruik backend in combinatie met Indesign	0,50	28/11/2011	Groenenberg
Vanlierde	Jan	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Vanlierde	Jan	Infosessie Office 2010	0,50	9/05/2011	Brussel
Verbeke	Willy	10 jaar beheerovereenkomsten	1,00	6/10/2011	Leuven
Verbeke	Willy	AEBIOM, European Bioenergy Conference: Sustainability of solid and gaseous biomass	1,00	29/06/2011	Brussel
Verbeke	Willy	Bioenergy planning in European regions (Joint Final Conference)	1,00	5/10/2011	Brussel
Verbeke	Willy	Eerste Vlaamse vergistingsforum	1,00	14/09/2011	Kortrijk
Verbeke	Willy	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	27/11/2011	Hoeilaart
Verbeke	Willy	Studienamiddag 'Nieuwe kansen voor de teelt van korteomloophout	1,00	8/12/2011	Lochristi
Verlinde	Rollin	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	29/11/2011	Hoeilaart
Winnock	Martin	BBB wetgeving	3,00	7+18/10, 25/11/2011	Brussel
Winnock	Martin	BBB wetgeving	1,00	7/10/2011	Brussel
Winnock	Martin	Beheer van jonge bossen	1,00	24/05/2011	Buggenhout
Winnock	Martin	Beheer van jonge bossen	1,00	24/05/2011	Buggenhout
Winnock	Martin	Bois de haute qualité	1,00	15/12/2011	Marche-en-Famenne
Winnock	Martin	Bomen en struiken herkennen in een oogopslag	1,00	23/04/2011	Sint-Lieven-Houtem
Winnock	Martin	Bosbeheer voor specialisten	2,00	3+4/05/2011	Tesenderlo
Winnock	Martin	Bosbeheer: dunninngen in jonge bossen	1,00	19/04/2011	Herselt
Winnock	Martin	Bosgemeenschappen in Vlaanderen	1,00	26/04/2011	Leuven
Winnock	Martin	Bossen en klimaatverandering: wetenschappelijke inzichten en maatschappelijke hefbomen	1,00	9/11/2011	Brussel
Winnock	Martin	Bossen en klimaatverandering: wetenschappelijke inzichten en maatschappelijke hefbomen	1,00	9/11/2011	Brussel
Winnock	Martin	Excursie naar goed ontwikkelde boshabitats	1,00	6/04/2011	Tielt-Wingene
Winnock	Martin	Lees eens een bos	1,00	29/04/2011	Kluisbergen
Winnock	Martin	Pro Silva-excursie	1,00	11/05/2010	Boxmeer
Winnock	Martin	Studienamiddag 'Nieuwe kansen voor de teelt van korteomloophout	1,00	8/12/2011	Lochristi
Winnock	Martin	Welke toekomst voor de loofhoutzagerijen?	1,00	31/08/2011	Houffalize

Abeels	Karina	Beheerbewust ontwerpen, ontwerpbeewust beheren - pesticidotoets in praktijk	1,00	22/09/2011	Leuven
Abeels	Karina	Hoe kan Vlaanderen (ANB?) zijn status van opkomende filmregio op toeristisch, economisch en imago-bevorderend vlak optimaliseren en verzilveren?"	1,00	5/09/2011	Oostende
Abeels	Karina	Infosessie EU GRUNDTVIG programma	0,50	18/05/2011	Vormingplus Gent
Abeels	Karina	Infosessie Office 2010	0,50	9/05/2011	Brussel
Abeels	Karina	infosessie EU European Social Fund (ESF)	0,50	3/10/2011	Gent
Abeels	Karina	Word adviseur reductie van bestrijdingsmiddelen	2,00	27/10 en 17/11/2011	VAC Leuven
Abeels	Karina	Infosessie EU LIFE subsidieprogramma	1,00	3/03/2011	Ellipsgebouw Brussel
Brankaer	Mia	Bosbeheer in de toekomst	1,00	23/06/2011	Hoeilaart
Brankaer	Mia	Filosoferen met kinderen	4,00	3,4,10 en 11/12/2011	Antwerpen
Brankaer	Mia	Handpoppen	1,00	7/09/2011	Diest
Brankaer	Mia	Infosessie Office 2010	1,00	16/05/2011	Leuven
Brankaer	Mia	Kijken achter NME-schermen	1,00	18/05/2011	Gent
Brankaer	Mia	Word KIDS-GIDS in en over de natuur	1,00	7/09/2011	
De Keersmaecker	Liesbet	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
De Keersmaecker	Liesbet	Plannen voor mensen. Sociaal-ruimtelijke planning	0,50	1/12/2011	Antwerpen
De Keersmaecker	Liesbet	Tour de Wallonie	3,00	9+10+11/09/2011	Wallonië
De Keersmaecker	Liesbet	Zesde landschapscontactdag	1,00	11/05/2011	Antwerpen
De smedt	Veronique	Maatopleiding overheidsopdrachten	1,00	14/01/2011	Brussel
De Smedt	Veronique	Mind Mapping and Radiant Thinking	2,00	17 en 24/05/2011	Leuven
Deridder	Veerle	Gebruik backend in combinatie met Indesign door Kasper Nauwelaerts	0,50	28/11/2011	Groenberg
Deridder	Veerle	Infosessie Office 2010	0,50	9/05/2011	Brussel
Detienne	Petra	Infosessie Office 2010	1,00	16/05/2011	Leuven
Detienne	Petra	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	21/11/2011	Hoeilaart
Detienne	Petra	Uitleg over werking adresdatabank (interne vorming door Veronique)	1,00	24/10/2011	Hoeilaart
Detienne	Petra	VOV Pitstop: Leidinggeven in 2011 - Loslaten, coachen en inspireren	1,00	17/03/2011	Brussel
Detienne	Petra	VOV Pitstop: Leidinggeven in 2011 - Loslaten, coachen en inspireren	1,00	17/03/2011	Brussel
Detienne	Petra	VOV Pitstop: Werkvormen vorm geven betekent werken	1,00	27/01/2011	Gent
Fornhoff	Michèle	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Goethals	Christine	Photoshop - vorming op maat	1,00	4/03/2011	Gent
Goethals	Christine	Sharepoint 2010 'core features and functionalities'	1,00	6/04/2011	Brussel
Goethals	Christine	Social Media Forum	1,00	24/06/2011	Brussel
Hermans	Mireille	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Hermans	Mireille	Relaxatietechnieken en ademhalingsoefeningen	1,00	10/02/2011	Hoeilaart
Lapierre	Ine	Bosbeheer: basiskennis voor arbeiders	1,00	2/03/2011	Heist-Op-Den-Berg
Lapierre	Ine	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Lapierre	Ine	Uitleg over werking adresdatabank (interne vorming door Veronique)	1,00	25/10/2011	Hoeilaart
Lapierre	Ine	VTO in overheidsorganisaties	5,00	29/09 + 20 , 25/10 + 10/11/2011	Leuven
Leenaerts	Patricia	Infosessie Office 2010	1,00	16/05/2011	Leuven
Mannaert	Alexandra	Basisvaardigheden voor trainers	2,00	20 en 27/09/2011	Gent

Mannaert	Alexandra	Colloquium Zoniënwood	1,00	29/11/2011	Brussel
Mannaert	Alexandra	E-learningday 2011: Create & Share	1,00	28/03/2011	Brussel: Business Faculty
Mannaert	Alexandra	Infosessie Office 2010	1,00	16/05/2011	Leuven
Mannaert	Alexandra	PowerPoint voor gevorderden (interne vorming door Rollin en Bert)	1,00	22/11/2011	Hoeilaart
Moreau	Sigrid	Kennismanagement - Omgaan met kennis	1,00	9/06/2011	Brussel
Moreau	Sigrid	Maatopleiding overheidsopdrachten	1,00	14/01/2011	Brussel
Van De Winkel	Lore	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Van De Winkel	Lore	Maatopleiding overheidsopdrachten	1,00	14/01/2011	Brussel
Van De Winkel	Lore	Management van organisatieprocessen	1,00	23/05/2011	Brussel
Van De Winkel	Lore	Relaxatietechnieken en ademhalingsoefeningen	1,00	9/02/2011	Hoeilaart
Van De Winkel	Lore	VOV Pitstop: Leidinggeven in 2011 - Loslaten, coachen en inspireren	1,00	17/03/2011	Brussel
Van den Abeele	Barbara	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Van den Abeele	Barbara	Relaxatietechnieken en ademhalingsoefeningen	1,00	8/02/2011	Hoeilaart
Vander Meulen	Carine	Uitleg over werking adresdatabank (interne vorming door Veronique)	1,00	26/10/2011	Hoeilaart
Verhaest	Wiske	Kennismanagement - Omgaan met kennis	1,00	9/06/2011	Brussel
Verhaest	Wiske	Maatopleiding overheidsopdrachten	1,00	14/01/2011	Brussel
Verhaest	Wiske	van E-learning tot Bedrijfstheater	1,00	24/03/2011	Brussel
Verhaest	Wiske	CIGO	16,00	meerdere data	Hasselt
Verheyden	Ann	Infosessie Office 2010	1,00	16/05/2011	Leuven
Verheyden	Ann	Relaxatietechnieken en ademhalingsoefeningen	1,00	7/02/2011	Hoeilaart
Verheyden	Ann	Uitleg over werking adresdatabank (interne vorming door Veronique)	1,00	28/10/2011	Hoeilaart
Watty	Vera	Archief- en documentatiebeheer, basismodule	1,00	27/09/2011	Brussel
Watty	Vera	Informatiesessie voor de pooling verzekering van de Vlaamse instellingen	1,00	19/01/2011	Brussel
Watty	Vera	Infosessie Office 2010	1,00	9/05/2011	Brussel
Watty	Vera	Toelichting door EFRO commissie over hun werkwijze. Subsidiedossier Graskracht.	1,00	5/05/2011	Brussel
Watty	Vera	Toepassing Total online, de nieuwe brandstofleverancier vanaf 1/12/2011.	1,00	12/12/2011	Brussel
Watty	Vera	Toepassing van het Rekendecreet d.d. 8/07/2011.	1,00	9/12/2011	Brussel
			182,00		

Bijlage 3: Klachtenprocedure

Doel van de procedure

Deze procedure dient om de behandeling van klachten binnen de organisatie te structureren. Door deze structurering dienen klachten van klanten (zowel intern als extern) zodanig te worden ontvangen, geregistreerd, behandeld en geëvalueerd dat:

- de klant zo goed als mogelijk tevreden wordt gesteld en
- herhaling van de klacht wordt voorkomen

Werkwijze

✦ Een klacht ontvangen en registreren

Iedere medewerker van Inverde mag klachten van klanten ontvangen. De medewerker registreert deze klacht direct na ontvangst. Afhankelijk van de aard of ernst van de klacht wordt deze of door de ontvanger zelf afgehandeld of doorgespeeld naar de leidinggevende of kwaliteitsverantwoordelijke. Deze laatste wordt steeds van bij het begin op de hoogte gebracht van de klacht.

Van een klacht dienen de volgende gegevens te worden geregistreerd:

- nummer klacht (te beginnen met het jaartal, bijvoorbeeld: 2011, gevolgd door nummer klacht, bijvoorbeeld: 01)
- datum ontvangst
- naam klant
- telefoonnummer
- naam ontvanger (=medewerker)
- korte omschrijving klacht

✦ Behandelen van een klacht

De ontvanger stelt, indien mogelijk en nodig, een passende oplossing voor aan de klant. De ontvanger legt de oplossing vast op het klachtenformulier. Indien de ontvanger de klacht zelf niet of niet direct kan oplossen wordt deze aan de leidinggevende of kwaliteitsverantwoordelijke voorgelegd.

Er dient te worden vermeld:

- behandelaar van klacht
- oorzaak
- oplossing
- wel/niet overeenstemming met klant
- datum

✦ Vaststellen oorzaak en oplossen probleem

De behandelaar, in overleg met de leidinggevende en kwaliteitsverantwoordelijke, stelt de mogelijke oorzaken van de klacht vast en gaat na of een structurele oplossing c.q. preventieve maatregelen gewenst zijn. Oorzaak en oplossingen moeten op het klachtenformulier worden aangegeven.

✦ Verantwoordelijkheden

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor het correct ontvangen van een klacht. De klachtenbehandelaar is verantwoordelijk voor de afwikkeling van de klacht. De kwaliteitsverantwoordelijke is verantwoordelijk voor de analyse en archivering van de klachten en andere daaraan gerelateerde documenten en de bewaking van de klachtenafhandeling.

✦ Registraties

De klachtenlijst wordt opgeborgen in het daarvoor bestemde formulier.

De registratielijst van in behandeling zijnde klachten wordt bewaard bij de kwaliteitsverantwoordelijke.

✦ Analyse van de klachten

Alle klachten worden verzameld in één overzichtsformulier. De kwaliteitsverantwoordelijke doet hiervan periodiek verslag aan de leidinggevende. De kwaliteitsverantwoordelijke verwerkt de gegevens en maakt jaarlijks een analyse en rapporteert hierover in het jaarverslag. De kwaliteitsverantwoordelijke doet tevens aanbevelingen ter voorkoming van nieuwe klachten, alsmede ter verbetering van procedures.

